

‘Zo leer je kinderen lezen en spellen’ van José Schraven

Hoe voer ik dat in op mijn basisschool?

The whiteboard displays a collection of Dutch spelling cards and a grid. The cards are organized into columns under yellow labels: a single dash (—), a double dash (—), double slashes (//), and a cent sign (¢). The first column contains 'u', 'o', 'e', 'a', 'i'. The second column contains 'uu', 'oo', 'ee', 'aa'. The third column contains 'ou', 'eu', 'ij', 'oe', 'ui', 'ie'. The fourth column contains 'h', 'l', 'd', 'm', 'v', 'j', 'k', 'z', 'w', 'ch'. The fifth column contains 'g', 'p', 'b', 'n', 'f', 't', 'r', 's', 'ng', 'sch'. A red card is placed above the 'g' card. Below the cards is a grid with numbers and illustrations:

1	
2	
4	
5	
6	
8	
11	
12	- ig, - lijk

Ans van der Linden
Studentnummer: 2134350
Opleiding Master SEN Intern Begeleider
Fontys Opleidingscentrum Speciale Onderwijszorg
Begeleidster: Petra Kerstens

Juni 2012

Inhoudsopgave

Samenvatting	3
Inleiding	5
Hoofdstuk 1 Onderzoeksvraag	7
Hoofdstuk 2 Theoretische onderbouwing	11
Hoofdstuk 3 Onderzoeksmethodologie	18
3.1 Betrokkenen bij dit onderzoek	18
3.2 Dataverzameling	18
3.3 Beschrijving van de onderzoeksmethoden	18
3.4 Betrouwbaarheid en validiteit	21
3.5 Ethiek	22
Hoofdstuk 4 Dataverzameling en analyse	23
4.1 Besprekingen en vergaderingen gedurende de onderzoeksperiode	23
4.2 Vragenlijst over methodiek ZLKLS	25
4.3 Observatie en nabespreking aan de hand van kijkwijzer	27
Hoofdstuk 5 Conclusies	31
5.1 Inleiding	31
5.2 Deelvraag 1	31
5.3 Deelvraag 2	32
5.4 Deelvraag 3	33
5.5 Deelvraag 4	33
5.6 Deelvraag 5	34
5.7 Deelvraag 6	35
5.8 Beantwoording van de onderzoeksvraag	36
5.9 Aanbevelingen	36
Hoofdstuk 6 Evaluatie van het onderzoek	38
6.1 Het onderzoeksproces: De voorbereiding	38
6.2 Het onderzoeksproces: Aan het werk en verwerken van de gegevens	39
6.3 Wat heeft het onderzoek opgeleverd	40
Nawoord	42
Literatuurlijst	43
Lijst van bijlagen	45

Samenvatting

Dit onderzoek is er op gericht om in kaart te brengen wat er nodig is om de methodiek 'Zo leer je kinderen lezen en spellen' van José Schraven (2009), in te voeren in de onderbouw van mijn basisschool. De groepen 3 staan hierbij voorop en mijn rol, als Intern Begeleider van de onderbouw, staat hierin centraal.

In dit onderzoek wil ik ook een antwoord krijgen op de vraag of zwakke leerlingen, na het inzetten van de methodiek in de onderzoeksperiode, een volwaardig niveau hoger kunnen bereiken op het gebied van lezen en spellen.

Door literatuuronderzoek breng ik de technische leesontwikkeling in kaart en geef ik aan waar lees- en spellingsproblemen uit bestaan en waar de aanpak hiervan, aan moet voldoen.

Daarnaast geef ik weer hoe de methodiek van José Schraven (2009) werkt en dat deze uitgaat van een preventieve aanpak waarin aan kinderen denkkaders wordt geboden.

In dit onderzoek worden vele data verzameld. Theoretische antwoorden volgen op de literatuurstudie. In teamvergaderingen wordt de visie en het proces besproken.

Middels vragenlijsten, leerkrachtobservaties en feedbackgesprekken met de leerkrachten, worden begin- en eindsituatie in kaart gebracht. Het analyseren van de toets 'Spelling', het opnieuw afnemen van deze toets en de Drie Minuten Toets blijft achterwege omdat het invoeringsproces enorm tijdrovend is en de leerkrachten de tijd nodig hebben om zich de methodiek goed eigen te maken. Een actieplan wordt opgezet om duidelijke vastgelegde structuur te bieden.

Aan het einde worden al deze data met elkaar vergeleken en hieruit worden conclusies getrokken.

Hierin komt naar voren dat het heel belangrijk is dat er een gedegen tijdspad met een planning wordt uitgezet. Van belang is dat een duidelijke visie schoolbreed besproken en gedragen wordt en dat die daarnaast goed is vastgelegd. Daarna is een krachtige begeleiding nodig om de leerkrachten te helpen zich de achtergrondtheorie, maar ook de werkwijze van de methodiek eigen te maken.

De Intern Begeleider dient over vaardigheden te beschikken om het proces op een effectieve wijze te begeleiden en sturen. Van belang hierin is om de te nemen stappen steeds goed af te stemmen en de invoering als een totaal systeem van een

afstand te bezien. Kwaliteiten om leerkrachten te motiveren en ondersteunen zijn essentieel om het proces succesvol te kunnen laten verlopen.

In het begin van dit onderzoek ligt de focus op het werken met kinderen en het boeken van vooruitgang. Gaandeweg het onderzoek krijgt het proces van de invoering van de methodiek een steeds groter aandeel en worden de accenten verlegd. Ik maak dan inzichtelijk dat het nemen van kleine stappen essentieel is. Het uiteindelijke resultaat is een eerste stap van invoering van de methodiek die in het nieuwe schooljaar een vervolg gaat krijgen. Het wordt gedragen door betrokken leerkrachten die zich de methodiek steeds meer eigen maken.

Het belangrijkste resultaat van het onderzoek is echter dat ik als onderzoeker vaardigheden heb geleerd om een invoeringsproces doeltreffend te begeleiden.

Inleiding

Ik ben Ans van der Linden en ik werk op een openbare basisschool in een middelgroot dorp in Noord-Limburg. De school verzorgt regulier basisonderwijs volgens het leerstofjaarklassensysteem en telt ongeveer 320 leerlingen. Van de leerlingen heeft 13% een etnische achtergrond of is direct van buitenlandse afkomst. Mijn vooropleiding is de Kleuterleidsters Opleidingsschool (KLOS) en ik heb 24 jaar voornamelijk kleutergroepen gehad. De laatste drie jaar ben ik als Intern Begeleider (IB'er) verantwoordelijk voor de groepen 1 t/m 3, nadat ik vijf jaar geleden buiten de klas ging werken als Remedial Teacher. Remediërende ondersteuning geef ik nog steeds aan enkele leerlingen met een leerlinggebonden financiering (LGF), beter bekend als 'het rugzakje'.

Na mijn Master SEN opleiding tot Remedial Teacher wilde ik graag een goede basis voor mijn nieuwe functie als Intern Begeleider en ik ben daartoe in 2010 gestart met de Master SEN opleiding tot Intern Begeleider. In het kader van het afstudeeronderzoek wil ik gaan onderzoeken of ons lees- en spellingsonderwijs in de onderbouw versterkt kan worden door het invoeren van een speciale methodiek. Ik ga dit onderzoek uitvoeren op mijn eigen basisschool in de beide groepen 3.

Mijn eigen motivatie voor dit onderzoek

Lezen is mijn grote hobby. Ik vind het heerlijk om met een dik boek weg te dromen en te fantaseren; om door de schrijver bij de hand genomen te worden en de personages, situaties en gebeurtenissen in mijn hoofd vorm te geven.

Naast deze pure ontspanning ervaar ik dagelijks het 'nut' van het kunnen lezen. Informatie over de bezuinigingen uit de krant, aanbiedingen in de supermarkt, de bereidingswijze van appeltaart, een lief zelfgeschreven briefje van mijn dochter. Omdat ik al die functies van geschreven taal dagelijks zo hard nodig heb, zie ik het enorme belang van goed te kunnen lezen en schrijven.

Op school zie ik vervolgens mijn zorgleerlingen worstelen om de letters te onthouden, de woorden te 'ontsleutelen' en daarmee te begrijpen wat er staat op hun blaadje of in hun boek. Ik zou graag willen dat ook zij snel en automatisch allerlei informatie in zich op zouden kunnen nemen.

Toch is het de realiteit dat het voor een aantal kinderen moeilijk is om zich deze

vaardigheid goed eigen te maken. Op onze school is dit terug te zien in tegenvallende resultaten op landelijke toetsen. Bij onder andere de Drie Minuten Toets scoorden de leerlingen van groep 3 in februari 2012 onder het landelijke gemiddelde.

Ondanks dat we vinden dat we er als school veel energie in steken, blijven de resultaten in groep 3 achter. Als IB'er vind ik het daarom een enorme uitdaging om te kijken of er mogelijkheden zijn om deze zorgleerlingen vooruit te helpen. Ik wil graag te weten komen hoe ik de zorgsignalen uit de landelijke toetsen om kan buigen naar kansen voor verbetering.

Wat hoop ik te bereiken in dit onderzoek?

Ik hoop in dit onderzoek antwoorden te vinden op wat er nodig is om goed te leren lezen, spellen en schrijven. Ik hoop te ontdekken **wat** wij als leerkrachten en IB'ers kunnen doen om onze leerlingen op een hoger niveau te krijgen. Maar ook een handreiking te vinden **hoe** we dat moeten doen.

Als we iets gaan uitproberen, hoop ik niet alleen positieve invloeden te kunnen waarnemen voor onze leerlingen, maar ook voor de ontwikkeling en deskundigheid van mijzelf en de leerkrachten.

Relevantie van het onderzoek

Het onderzoek is relevant voor mijn school die graag een goede onderwijskwaliteit wil leveren en borgen. Door me te verdiepen in de lees-, spellings- en schrijfproblematiek kan ik schoolbreed een bijdrage leveren aan de begeleiding van mijn deelteam en de leerlingen.

Het is voor mij de eerste keer dat ik zo'n groot en duidelijk veranderingstraject ga leiden. Dit zal een positieve bijdrage leveren aan mijn ontwikkeling als IB'er.

Vanuit een kritische ontdekkingstocht door literatuur en onderzoek in de praktijk wil ik me verdiepen in deze materie. Op deze manier bouw ik expertise op en kan ik me verder professionaliseren in het begeleiden van nieuwe ontwikkelingen binnen de school.

Hoofdstuk 1: Onderzoeksvraag

“Onderzoeken is een term die tot het alledaagse leven behoort. Iedereen weet wat onderzoeken is’.... ‘Onderzoeken is in wezen niets anders dan een manier om tot kennis te komen” (Harinck, 2007, p. 9).

Aanleiding

In 2010 heb ik mijn masteropleiding tot Remedial Teacher afgerond. Het onderwerp voor het afstudeeronderzoek was de motivatie van leerlingen van groep 1 en 2 voor leesactiviteiten. De uitkomst van dit onderzoek was dat betrokkenheid hierbij een grote rol speelt.

Nu zie ik weer dezelfde leerlingen in groep 3 en 4 bezig met het lees- en spellingsproces. Hierbij valt mij op dat veel leerlingen probleemloos de leerlijn kunnen volgen. Er zijn echter stevast een aantal leerlingen die bijzonder veel moeite hebben om zich het lezen en spellen eigen te maken. Ondanks veel hulp, ondersteuning en werken aan betrokkenheid, krijgen deze leerlingen de letters en woordbeelden niet onder de knie.

In de netwerkbijeenkomsten van IB'ers hoorde ik van de methodiek: 'Zo leer je kinderen lezen en spellen'¹ van José Schraven (Schraven, 2009). De workshop van een van de IB'ers maakte mij en enkele collega's enthousiast voor deze methodiek. De keuze van de oefeningen en de gebruikte didactiek uit deze methodiek spraken mij aan. Ik zag veel kansen voor onze kinderen door de preventieve werking er van. Heel graag zou ik daarom deze methodiek op mijn eigen basisschool in willen voeren.

Probleemstelling

Onze school werkt in groep 3 met de nieuwste methode van 'Veilig Leren Lezen' (Mommers, Verhoeven, Koekebacker, Van der Linden, Stegeman & Warnaar, 2003). De leerkrachten volgen de verschillende kernen van deze methode. Tijdens de zorgbesprekingen volg ik samen met hen het proces. Steeds weer ervaar ik dan de zorg van de leerkrachten over de kinderen die hardnekkig moeite blijven houden met het inprenten van de letterbeelden en woorden of woordclusters. Om mogelijk te

¹ In dit meesterstuk zal deze term vaak afgekort worden tot: ZLKLS.

maken dat de betreffende leerlingen met de vorderingen van de rest van de groep mee kunnen, moeten ze veel extra oefenen. Door veel extra te lezen, te werken met flitskaartjes, het computerprogramma, verwerkingsbladen en dergelijke van de leesmethode, kunnen ze met moeite bijblijven. Na een aantal maanden zijn er toch weer leerlingen die 'afhaken' en het programma niet meer kunnen volgen.

Ik vraag me nu af of de methodiek ZLKLS (Schraven, 2009), een bijdrage kan leveren om leerlingen zich de letters en woorden beter eigen te kunnen maken. Het volgen van de methodiek biedt de kinderen een denkkader voor het lezen en schrijven van letters en woorden. De methodiek heeft een doorgaande lijn voor groep 1 t/m 8.

Het invoeren van een dergelijke methodiek vergt veel energie van de collega's. De groepen 3 bieden dit schooljaar (2011-2012) voor het eerst structureel bij iedere nieuwe letter het bijbehorende klankgebaar uit ZLKLS aan. De andere onderdelen uit de methodiek komen nog niet aan bod. De kleutergroepen werken met projecten en stellen daarin ook steeds één of meerdere letters centraal. Ook zij experimenteren op dit moment met de bijbehorende klankgebaren.

Al met al zijn deze collega's dus aan het experimenteren met gedeelten uit de methodiek en de eerste ervaringen zijn positief. Maar wat is het effect bij onze leerlingen? Hierin ben ik geïnteresseerd. Wat is de invloed op de lees- en spellingsresultaten bij het gebruik van deze methodiek? Ik vraag me af of het mogelijk is om op termijn de gehele methodiek structureel onderdeel uit te laten maken van het lees- en spellingsonderwijs op onze basisschool.

Onderzoeksvraag:

Hoe kan ik als Intern Begeleider het traject begeleiden van invoering van de methodiek 'Zo leer je kinderen lezen en spellen' van José Schraven.

Deelvragen om het antwoord op de onderzoeksvraag te vinden

- Hoe ontwikkelt zich het lezen en spellen bij kinderen en hoe is de methodiek ZLKLS van Schraven (2009) daar omheen opgebouwd?
- Wat is de visie van mijn teamleden van groep 1 t/m 3 op lees- en spellingsonderwijs en de methodiek ZLKLS van Schraven (2009)?

- Wat is de begin- en eindsituatie van leerkrachten met betrekking tot het werken met ZLKLS binnen dit onderzoek?
- Wat zijn de voorwaarden om te komen tot het structureel inzetten van deze methodiek? Welke vaardigheden hebben de leerkrachten nodig?
- Welke visie, beleid en competenties zijn er nodig om ons deze methodiek eigen te maken?
- Lukt het de zwakke lezers en spellers van groep 3 (D en E niveaus) om bij inzet van de methodiek een volwaardig niveau hoger te behalen op de spellingstoets en technisch leestoets?

Huidige situatie

Er zijn schoolbreed zwakke resultaten op de toets 'Spelling' van Cito². In de ene groep 3 is dit een zorgsignaal³, de andere groep 3 zit daar dicht bij. Verder is er een schoolbreed zorgsignaal op de Drie Minuten Toets (DMT) van Cito.

Door het enthousiasme van enkele onderbouwcollega's van vorig jaar hebben de collega's van groep 3 een workshop over de methodiek ZLKLS gevolgd. Dit was een succes en ook zij zien kansen. Ze hebben de leerlingen vanaf dit schooljaar bij iedere nieuwe letter het bijbehorende klankgebaar aangeleerd. Deze leerkrachten geven aan, op dit moment onvoldoende zicht te hebben op de gehele methodiek. Men weet dat de methodiek uitgebreider is dan enkel het aanleren van klankgebaren. Men voelt het als 'nieuw' en 'extra werk' om de methodiek structureel in te zetten. De leerkrachten van groep 1 en 2 gebruiken klankgebaren bij de letters die in de projecten aangeboden worden. Het blijft voorlopig nog enkel bij het aanleren van de gebaren; de methodiek is niet volledig geïntegreerd.

De leerkrachten hebben ontdekt dat er verschillende manieren in omloop zijn wat betreft de wijze van aanbieden van de klankgebaren. Er is op dit moment geen eenduidigheid.

De groepen 4 t/m 8 zijn aan het begin van het schooljaar in een teamoverleg op de hoogte gebracht van de ontwikkelingen in groep 1 t/m 3. Zij hebben geen weet van de inhoudelijke werkwijze van de methodiek.

² Cito: Centraal instituut voor toetsontwikkeling

³ Bij een zorgsignaal heeft $\geq 50\%$ van de leerlingen een beneden gemiddelde score

Gewenste situatie

Het is een meerwaarde wanneer het voor de IB'ers en de teamleden van groep 1 t/m 3 helder is hoe de methodiek van Schraven (2009) is opgebouwd en aangeboden dient te worden. Verder wil ik graag dat het onderbouwteam de voordelen ziet van het werken volgens de methodiek en er gemotiveerd mee aan de slag gaat. Van belang is om een visie daarover op te nemen in ons schoolplan.

Het schoolbreed invoeren van de methodiek, waarbij in alle groepen gebruik gemaakt wordt van eenduidige gebaren, dezelfde materialen, lesschema's en structuren is de volgende stap om aan te werken.

Ik wil bereiken dat de kinderen met succes leren lezen en spellen en dat zij hieraan veel plezier beleven waardoor hun competenties worden vergroot.

Hoofdstuk 2: Theoretische onderbouwing

Richard Allington: “We do know that kids need expert teachers, who care about them deeply and believe in their educability” (Smits & Braams, 2006, p. 55).

Om te kunnen onderzoeken of ZLKLS helpt bij het aanpakken van lees- en spellingsproblemen wil ik hier eerst toelichten hoe het lees- en spellingsproces in elkaar zit en hoe er in de literatuur over wordt gedacht.

Het proces van technisch lezen

In ‘Leesproblemen: Beschrijving, verklaring en aanpak’ beschrijft Van der Leij (Van der Leij, 1998) het technisch lezen in drie fasen:

1. Voorbereidend lezen: kinderen leren dat taal buiten betekenis, ook uit structuur bestaat. Ze laten langzaamaan de betekenis van woorden los om zich te richten op het verklanken of schrijven er van (objectivatie).
2. Aanvankelijk lezen: kinderen nemen kennis van het schriftsysteem. Het koppelen van fonemen (klanken) en grafemen (tekens) is kenmerkend voor deze fase.
3. Voortgezet technisch lezen: deze fase staat in het teken van oefenen en automatiseren van het geleerde in de voorafgaande fasen. Nu gaat het steeds meer om het verhogen van de snelheid en de betekenis van de gelezen woorden.

Er is ook een andere manier om naar de technische leesontwikkeling te kijken. In: ‘Tussendoelen beginnende geletterdheid’ gaan Verhoeven en Aarnoutse (1999) uit van een gelijktijdige ontwikkeling van het leren lezen en schrijven en maken een onderscheid in drie fasen van geletterdheid:

1. Ontluikende geletterdheid: leeftijdsperiode van 0 tot 4 jaar.
2. Beginnende geletterdheid: groep 1 t/m 3 van de basisschool.
3. Gevorderde geletterdheid: groep 4 t/m 8 van de basisschool.

In mijn onderzoek richt ik me op de fase van beginnende geletterdheid.

De volgende vaardigheden zijn hier van belang (Aarnoutse, 2004):

- Het fonologisch bewustzijn (klankbewustzijn)
- Het alfabetisch principe (letters staan voor klanken en klank-tekenkoppeling)
- Benoemsnelheid (accuraat en snel herkennen van woorden in een tekst)
- Woord- en zinsbetekenis

Beide benaderwijzen zien de ontwikkeling van basisvaardigheden voor het leren lezen als belangrijk. Het verschil zit in de manier van indelen. Verhoeven en Aarnoutse (1999) zien het leesproces als een doorlopend proces vanaf de geboorte t/m groep 8. Van der Leij (1998) gaat veel meer uit van het technische leesproces gedurende de basisschoolperiode.

Kinderen met lees- en spellingsproblemen

Volgens het 'Protocol Leesproblemen en Dyslexie' (Wentink & Verhoeven, 2003) leren kinderen in gemiddeld vier maanden hoe klanken van onze taal door middel van letters kunnen worden weergegeven. Daarna leren ze automatiseren (inoefenen en zonder lang nadenken uitvoeren). Er wordt aangegeven dat het belangrijk is dat kinderen de letters en lettercombinaties snel kunnen herkennen en verklanken, om woorden en tekst snel te kunnen oplezen.

Het boek 'Dyslectische kinderen leren lezen' (Smits & Braams, 2006), leert dat er veel kinderen zijn met leesproblemen. Ongeveer 10% van alle leerlingen valt uit. Volgens het 'Protocol Leesproblemen en Dyslexie' (Wentink & Verhoeven, 2003) kampen de meeste zwakke lezers met decodeerproblemen: problemen met het omzetten van een geschreven letterreeks in de bijbehorende klanken. Op onze school hanteren we de methode: 'Veilig Leren Lezen' (VLL) (Mommers et al., 2003). De methode spreekt over twee typen decodeerproblemen; raden en spellen. Raders proberen op grond van de inhoud en eventuele afbeeldingen te gissen naar het woord. Spellers hebben grote moeite met het automatisch en snel herkennen van woorden. Ze blijven volharden in het letter voor letter verklanken.

Volgens de literatuur (Aarnoutse, 2004; Van der Leij, 1998; Smits & Braams, 2006; Verhoeven & Aarnoutse, 1999; Wentink & Verhoeven, 2003) blijkt spellen voor kinderen moeilijker dan lezen. Verder zeggen Wentink en Verhoeven (2003), dat leesproblemen en spellingsproblemen vaak samen gaan.

Voor de meeste uitvallers is extra onderwijskundige begeleiding voldoende om op een optimaal lees-, spellings- en schrijfniveau te komen.

Bij slechts 2 à 3 % van de leerlingen is intensieve gespecialiseerde hulp nodig. De meeste kinderen in deze groep kampen met dyslexie en krijgen extra begeleiding van gespecialiseerde dyslexiebehandelaars.

Aanpak

Slavin, Karweit en Wasink (1994) komen door literatuurstudie tot de conclusie dat leerproblemen in zeer grote mate kunnen worden voorkomen door vroegtijdige interventies⁴. Interventieprogramma's moeten bij problemen niet alleen vroeg beginnen, maar moeten intensief zijn, voldoende lang duren en moeten zich richten op duidelijke ontwikkelingsdoelen. Ook Smits en Braams (2006) komen tot dezelfde conclusie. Zij geven daarbij expliciet aan dat hiervoor een grote deskundigheid van de leerkrachten en andere begeleiders nodig is en een grote kennis van de leesmethodieken. Goede leerkrachten zijn deskundig en geven antwoorden. Ze werken volgens 'interactieve directe instructie'. Dit betekent: model staan, laten zien, voordoen, verwoorden, nauwgezette begeleiding in-oefening en het geven van gerichte feedback (Leenders, Naafs & Van den Oord, 2010). Deze leerkrachten bieden een frequente, gespecialiseerde, op het kind gerichte begeleiding die aansluit bij de taal- en leesmethode.

Voor vooruitgang is de kwaliteit van de leerkracht bepalender, dan de kwaliteit van de leermiddelen (Allington & Johnston, 2002). Leerkrachten die zeer goede resultaten boeken met hun klassen hebben onder andere de volgende kenmerken:

- Reflecteren constant over hun eigen manier van lesgeven, vergroten steeds hun kennis en vaardigheden
- Geven veel en duidelijke instructie, werken in de 'zone van de naaste ontwikkeling' (hetgene wat een kind kan presteren met hulp)
- Voeren een goed klassenmanagement en hanteren duidelijke gedragsregels
- Zorgen voor uitdaging en voor betrokkenheid van de leerlingen
- Scheppen een prettig klimaat in de klas
- Realiseren veel interactie met de leerlingen
- Schenken veel tijd aan taalontwikkeling en lees- en schrijfervaringen en integreren dit taalonderwijs in veel klassikale activiteiten
- Observeren individuele kinderen zodat ze weten hoe ze dit kind het best kunnen instrueren en motiveren
- Hebben hoge verwachtingen van hun leerlingen
- Hebben een natuurlijk respect voor leerlingen

⁴ Interventie: geheel van activiteiten om problemen te voorkomen of op te lossen

In mijn dagelijkse praktijk als IB'er en Remedial Teacher heb ik te maken met collega's met deze kwaliteiten. Ik zie hoe kinderen hiermee enorm vooruit worden geholpen in hun leerproces en zie het belang hiervan als zeer waardevol. Ik ervaar in mijn praktijk dat het louter trainen van de leestechiek, bij zwakke leerlingen vaak niet leidt tot grote vooruitgang. Enkel lees-technische oefeningen in de vorm van werkbladen, woordrijtjes en flitswoorden zijn niet motiverend voor kinderen. Het is nauwelijks effectief en heeft naar mijn idee geen enkele relatie met de uitdagende en rijke leefwereld van kinderen. Door te veel geïsoleerde training van woorden en zinnen raken kinderen verder gedemotiveerd op lees- en spellingsgebied. Volgens het 'Protocol leesproblemen en dyslexie' (Wentink & Verhoeven, 2003) moet er vooral gericht worden op taal- en denkaspecten die bij de leervoorwaarden horen en die de overdracht van leerervaringen bevorderen.

De functionele geletterdheid op een goed niveau brengen vereist een taakgerichte benadering die direct gericht is op het oefenen van vaardigheden die nodig zijn bij lezen en spellen. Daarnaast kan een multi-sensorische benadering de kinderen ondersteunen (het gebruik van meerdere zintuigen). De leerlingen kunnen bijvoorbeeld klankgebaren aanleren als ondersteuning voor het lezen. Ook het gebruik van een andere manier om tot oplossingen te komen kan bij sommige kinderen effectief zijn. Directe instructie en leren in een voor de leerlingen herkenbare situatie zijn hierbij zeer van belang. Er moet veel aandacht zijn voor strategieën en uitbreiding van effectieve leestijd (Wentink & Verhoeven, 2003). Ook de hoeveelheid directe instructietijd is bepalend voor het leesniveau, zoals blijkt uit het onderzoek van Braams en Bosman (2000).

De methode VLL (Mommers et al., 2003) geeft aan dat kinderen die het leren van basisvaardigheden moeilijk vinden vooral behoefte hebben aan en het meest profiteren van kwalitatief goede instructie. Dit kan gerealiseerd worden door uitbreiding van de leer- en instructietijd voor deze leerlingen.

De methodiek 'Zo leer je kinderen lezen en spellen'

Mijn conclusie uit bovenstaande is dat lees- en spellingsproblemen vooral bestreden kunnen worden met een goede instructiekwaliteit door deskundige leerkrachten. Het 'model directe instructie' (Leenders, Naafs & Van den Oord, 2010) wordt hierbij aangemerkt als een krachtig middel. Maar welke methodieken bieden de

leerkrachten de kaders en mogelijkheden om deskundigheid en instructiekwaliteit te bevorderen?

José Schraven heeft de methodiek ZLKLS ontwikkeld om de effectiviteit van het lees- en spellingsonderwijs in groep 3 t/m 8 te vergroten (Schraven, 2009). Het aanbod is een preventieve gestructureerde instructie-methodiek. De kern van de methodiek is lees- en spellingsfouten te voorkomen. ZLKLS biedt een keuze van oefeningen en een speciale manier waarop de oefeningen aan de kinderen worden aangeboden. Ook Schraven (2009) geeft hierin het belang van instructie- en modelgedrag van de leerkracht aan als essentieel. De preventieve instructie neemt daarom in de methodiek een belangrijke plaats in. In de instructie les staan het aanleren van de woord- en spellingscategorieën centraal. Verder ook de ordening van de letters, woorden en regels. De instructie is gericht op het snel en goed aanleren van lezen en spellen. Met het directe instructiemodel leert de leerkracht de vaardigheden stap voor stap aan de kinderen. De instructie moet effectief zijn, dus gericht op het doel. Het telkens op dezelfde wijze aanbieden van de onderdelen is van belang. Kinderen moeten hierbij zoveel mogelijk succeservaringen kunnen opdoen.

Onderzoek van Schraven (2000) en Bosman (2007) wijst uit dat op basisscholen die ZLKLS (Schraven, 2009) ingevoerd hebben, de problemen veel minder of niet meer voorkomen. Het onderzoek van Anna Bosman (2007) leert voorts dat de methodiek op alle type scholen ingezet kan worden. De resultaten op verschillende schooltypen zijn gemiddeld drie keer zo hoog geworden nadat er 6 maanden intensief met ZLKLS is gewerkt.

De methodiek is geschikt voor groep 1 t/m 8. De aanvangsactiviteiten (bijvoorbeeld klankgebaren) zijn al prima te gebruiken in de kleutergroepen. Na het inoefenen van de onderdelen uit de methodiek in groep 3 kunnen deze voortgezet worden in de hogere groepen.

ZLKLS geeft aan dat de taak van de leerkracht is, goed te kijken wat een kind nodig heeft: preventieve instructie, visuele ondersteuning, auditieve ondersteuning of motorische ondersteuning.

De visuele ondersteuning gebeurt via kaarten waarop de categorieën afgebeeld worden, via stroken waarop ze de letters van een woord in hokjes kunnen 'hakken' (hakkaarten) en via kaartjes om woorden in lettergrepen te verdelen. In de klankzuivere periode werkt ZLKLS bovendien met een letterbord, waarvan de

aangeleerde letters worden omgedraaid zodra een volgende categorie wordt aangeleerd. Auditieve ondersteuning vindt plaats door het nazeggen van letters/woorden en motorische ondersteuning via klankgebaren, hakgebaren en klappen bij het lezen van lange woorden.

De klankgebaren vormen een bijzonder onderdeel waar de gangbare leesmethodes niet standaard mee werken.

De klankgebaren van Schraven (2009) vinden hun oorsprong in Frankrijk. Suzanne Borel-Maisonny (1900-1995) was een Franse logopediste die zich specialiseerde in spraakstoornissen en taalproblemen. In haar werk met dove kinderen ontwikkelde zij een methode met gebaren. Haar leerlingen leerden de klanken door de visuele beelden en motorische uitvoering. Rond 1970 groeide de populariteit van haar methode doordat deze terecht kwam in het speciaal onderwijs en van daaruit zelfs het regulier onderwijs bereikte vanwege de succeservaringen. Men schakelde het motorisch-visuele aspect in bij de taal- en leesdidactiek voor kinderen met leesproblemen. De methode werd bekend onder de naam: Methode Borel-Maisonny (Borel-Maisonny, 1985).

Trijntje de Wit-Gosker heeft in haar methode: 'Lezen moet je doen' (1987), de gebaren van Borel-Maisonny bewerkt voor gebruik binnen onze taal. Schraven (2009) maakt gebruik van de gebaren van Trijntje de Wit-Gosker.

Anna Bosman (2007) geeft in haar artikel een opsomming van wat ZLKLS zo effectief maakt. Zie hiervoor bijlage 1 (bladzijde 46).

Inclusief onderwijs

In de jaren tachtig van de vorige eeuw werd het concept 'integratie' ontwikkeld (Schuman, 2007). Het richtte zich er op, leerlingen met een beperking of handicap binnen een reguliere school deel te laten nemen aan het onderwijs.

Door organisatorische aanpassingen werden zo veel mogelijk zorgleerlingen opgenomen in het bestaande reguliere onderwijs. Er ontstond gespecialiseerd aanbod in kleine groepjes (het medisch model), of aanpassing van het leerstofaanbod (het contextuele model). Het eerste model zag het kind als het probleem, in het tweede werd de school gezien als het probleem.

Momenteel wordt echter gedacht in termen van 'inclusie'. Dit gaat er van uit dat alle kinderen verschillend zijn en dat zij allen recht hebben op een plekje in het reguliere

onderwijs. De school dient hierbij krachtig onderwijs te bieden waarbij alle leerkrachten de verantwoordelijkheid dragen voor alle kinderen (Timmermans- van Schijndel, 2005).

Ik vind het belangrijk dat alle kinderen mee kunnen doen en erbij kunnen horen. Hierdoor kunnen we op school kinderen leren dat in principe niemand wordt buitengesloten en samen zorgen voor een samenleving waar niemand wordt buitengesloten. ZLKLS zou een mooie bijdrage kunnen leveren aan dit gedachtegoed. De methodiek kan elk kind de ondersteuning te bieden die specifiek bij hem of haar past. Als complete school op dezelfde manier deze methodiek hanteren in alle klassen, maakt het wellicht mogelijk dat alle leerlingen op onze school de taalvaardigheden kunnen ontwikkelen die ze nodig hebben in de samenleving.

Hoofdstuk 3: Onderzoeksmethodologie

Door dit praktijkonderzoek wilde ik te weten te komen, wat er nodig is om de methodiek ZLKLS (Schraven, 2009), effectief onderdeel uit te laten maken van het onderwijs aan de beide groepen 3 op mijn basisschool.

Om dit te onderzoeken maakte ik gebruik van literatuurstudie, teamvergaderingen, vragenlijsten, leerkrachtobservaties, feedback gesprekken met leerkrachten en een actieplan. Verder plande ik, gebruik te maken van de toets DMT⁵, de toets 'Spelling' en de analyse resultaten van de toets 'Spelling'.

Volgens Kallenberg, Koster, Onstenk en Scheepsma (2007) is deze vorm van onderzoek te omschrijven als kwalitatief actie-onderzoek. Een dergelijk kleinschalig onderzoek verzamelt veelal andersoortige gegevens dan cijfers en getallen.

Resultaten of uitkomsten worden voornamelijk met woorden omschreven.

3.1 Betrokkenen bij dit onderzoek

Bij dit onderzoek waren de twee groepen 3 betrokken (20 en 21 leerlingen). Verder hun vier leerkrachten, de zeven leerkrachten van de groepen 1-2, de IB'er bovenbouw, de directeur en ikzelf als onderzoeker in mijn functie als IB'er onderbouw.

3.2 Dataverzameling

Om antwoord te krijgen op de onderzoeksvraag en deelvragen heb ik de hieronder uiteengezette onderzoeksmethoden ingezet. Als start heb ik met de directeur een vergaderplanning gemaakt (bijlage 2, bladzijde 47). Aan de hand van deze vergaderplanning maakte ik een planning met een tijdspad voor dit onderzoek. Deze is te vinden in bijlage 3 (bladzijde 48).

3.3 Beschrijving van de onderzoeksmethoden

Literatuurstudie:

Door de literatuurstudie bracht ik in kaart hoe het proces van het technisch lezen en spellen verloopt; waar kinderen met lees- en spellingsproblemen op vastlopen en welke manieren er zijn om deze leerlingen effectief te begeleiden. Verder maakte ik

⁵ De DMT van Cito is een toets om het niveau van het lezen van losse woorden te bepalen

door deze literatuurstudie inzichtelijk hoe de methodiek ZLKLS is opgebouwd. Naar aanleiding van de literatuurstudie besloot ik om te focussen op de niet-klankzuivere periode halverwege groep 3. Voor deze groep werd gekozen omdat ten tijde van het onderzoek de groep in deze fase zat.

Teamvergaderingen:

Tijdens het onderzoek vonden de volgende overlegmomenten met het team of delen daarvan plaats:

- Visievormend overleg met directie, IB'ers en externe deskundige
- Visie bespreking en bespreking van ZLKLS met de groepen 1-2
- Visie bespreking en bespreking van ZLKLS met de groepen 3
- Bespreking mogelijkheden en aanpak ZLKLS met groepen 3 en 4
- Bespreking zorgsignaal spelling en methodiek ZLKLS met hele team
- Diverse besprekingen voor ontwikkelen, volgen en bijstellen van het actieplan met groep 3

De directeur maakte de agenda voor het overleg met IB'ers en deskundige.

Daarnaast maakte hij de agenda voor het overleg met het hele team. Vanuit deze vergaderverslagen maakte ik een specifiek verslag betreffende de onderdelen lezen, spelling en ZLKLS.

Voorafgaand aan het overleg met de diverse groepen maakte ik de agenda die digitaal toegestuurd werd. Na afloop maakte ik de verslaglegging.

Alle betrokkenen kregen de verslagen digitaal toegestuurd en konden eventuele reacties en aanvullingen kenbaar maken. De aanwijzingen verwerkte ik in de verslaglegging en deze werden ter goedkeuring opnieuw voorgelegd.

Voor betreffende verslagen zie bijlagen 4 t/m 9 (vanaf bladzijde 50).

Vragenlijsten:

Door een kwantitatief onderzoek door middel van een vragenlijst, bracht ik de situatie met betrekking tot ZLKLS bij aanvang van het onderzoek en na afloop in kaart. Ook de bevindingen van de leerkrachten met de methodiek werden hierin getoetst. De vragenlijst stelde ikzelf op aan de hand van de instructiehandleiding van ZLKLS.

Voor beoordeling vroeg ik feedback aan mijn critical friends, collega IB'er en de IB'er die de workshop over ZLKLS verzorgde. De aanwijzingen verwerkte ik in de

definitieve versie. Voordeel van een dergelijke vragenlijst in dit onderzoek is volgens Kallenberg et al. (2007), de objectiviteit en het feit dat de verkregen gegevens in hoge mate met elkaar vergeleken konden worden.

De vragenlijst bestond uit gesloten vragen waarmee men met JA of NEE kon antwoorden. Het voordeel hiervan is dat de gegevens mathematisch zijn te analyseren: er kunnen percentages berekend worden over de antwoorden. De lijsten werden digitaal toegestuurd aan de zeven leerkrachten van groep 1-2 en de vier leerkrachten van groep 3. De ingevulde lijsten kwamen digitaal terug. Na anonimiseren zijn de betreffende ingevulde lijsten opgenomen in de bijlagen 10 (beginmeting, bladzijde 65 t/m 75) en 11 (eindmeting, bladzijde 76 t/m 85).

Leerkrachtobservaties en feedbackgesprekken met de betreffende leerkrachten:

Om het leerkrachtgedrag bij lees- en spellingsactiviteiten in kaart te brengen heb ik bij aanvang van de invoeringsperiode, de vier leerkrachten van groep 3 gefilmd tijdens een taalles. Na afloop werden de beelden met iedere leerkracht bekeken en vulden we samen de opgestelde kijkwijzer in. Na acht weken heb ik deze procedure herhaald. De leerkrachtobservaties dienden om zoveel mogelijk het instructiegedrag van de leerkrachten in kaart te brengen.

De kijkwijzer stelde ik zelf op na het bestuderen van de methodiek ZLKLS. Hierin werden de onderdelen van de gewenste didactiek⁶ en het leerkrachtgedrag op de verschillende onderdelen van de methodiek opgenomen. Ook nu legde ik het concept ter beoordeling voor aan mijn critical friends, collega IB'er en de IB'er die de workshop over ZLKLS verzorgde en verwerkte de aanwijzingen in de definitieve versie. De kijkwijzer bestond uit gesloten vragen die ingevuld konden worden met de aanduidingen JA, SOMS of NEE. De ingevulde lijsten zijn opgenomen in de bijlagen 12 (beginmeting, bladzijde 86 t/m 93) en 13 (eindmeting, bladzijde 94 t/m 101). Voorafgaand aan elke observatie nam ik de observatie-aanwijzingen uit Kallenberg et al. (2007) door, om zo nauwkeurig en objectief mogelijk te kunnen zijn. De conclusies dienden voor het afstemmen van de vervolg-interventies in het actieplan.

⁶ Didactiek is het geheel aan kennis, houding en vaardigheden die een leerkracht gebruikt om de leerlingen te onderwijzen

De toets DMT, de toets Spelling en de analyse van de resultaten van de toets Spelling:

De toetsen Spelling en DMT van Cito zijn objectieve toetsen met een eenduidige normering voor alle leerlingen die deze toets maken. Deze toetsen zijn goedgekeurd door de Commissie Testaangelegenheden Nederland (COTAN). Door deze toetsen in te zetten in dit onderzoek zou een betrouwbare meting verricht kunnen worden naar het lees- en spellingsniveau van het onderzoeksgroepje.

Volgens planning wilde ik deze instrumenten inzetten om een startmeting te verrichten. Beoogd was om na 8 weken werken met ZLKLS door middel van een eindmeting te bekijken of de D en E niveau leerlingen (25% zwakst scorende leerlingen) een volwaardig niveau zouden stijgen.

Het verloop van het onderzoek liet geen gelegenheid om aan dit onderdeel toe te komen. In het kader van de uitkomsten van dit onderzoek is het van belang om dit aspect hier toch te benoemen. Verderop in dit onderzoek zal dit nader toegelicht worden.

Actieplan:

Tijdens de vergaderingen stelde ik met de teamleden van groep 1 t/m 3 een actieplan op. Ik maakte een verslag van dit plan en dit werd digitaal aan de collega's verstrekt. Collega's konden correcties, op- of aanmerkingen doorgeven, die door mij werden verwerkt. Dit actieplan werd gevolgd tijdens de onderzoeksperiode. Het actieplan is opgenomen in bijlage 8 (bladzijde 58).

3.4 Betrouwbaarheid en validiteit

Om het onderzoek zo betrouwbaar mogelijk te maken werden de vragenlijsten opgesteld met meerdere vragen om hetzelfde te meten. De lijsten zijn ter beoordeling voorgelegd aan de critical friends, collega IB'er en de IB'er van de workshop. Door hun adviezen te verwerken verhoogde dit de duidelijkheid en nauwkeurigheid.

De beelden van de observaties werden samen met de leerkrachten bekeken en met deze informatie vulde ik samen met de betreffende leerkracht de kijkwijzer in. De feiten van de observaties worden weergegeven in hoofdstuk vier en de interpretaties zijn opgenomen in hoofdstuk vijf. Door dit te scheiden ontstond objectiviteit. De gegevens uit de observaties gebruikten de leerkrachten om de werkwijze in de klas

bij te stellen en te verbeteren.

Bij elke stap in het tijdspad werd het reflectieschema van Korthagen (Korthagen, Koster, Melief & Tigchelaar, 2002) gehanteerd.

Door de teamvergaderingen en de vragenlijsten werden alle leerkrachten van de onderbouw (groep 1-2-3) betrokken bij het onderzoek. Hierbij konden de betrokkenen eventuele toevoegingen voorstellen en konden zij aangeven of zij herkenden wat er werd beschreven. Hierdoor werden alle betrokken deelnemers goed op de hoogte gebracht van het totale proces en werd een 'member check' uitgevoerd. Harinck (2007) verstaat hieronder dat nagegaan wordt dat de opvattingen van de betrokkenen goed weergegeven worden.

Verder werd het actieplan besproken, geëvalueerd en bijgesteld met de leerkrachten. Hierdoor ontstond transparantie in het onderzoek waardoor een eerlijk beeld geschetst kon worden. Door het werken aan de hand van een planning en het consequent verwerken van de gegevens kon bijgestuurd worden indien dit nodig was.

Triangulatie werd bereikt door dit onderzoek te doen op verschillende momenten, in verschillende situaties, met verschillende instrumenten en met verschillende mensen. Alle antwoorden werden met elkaar vergeleken. Triangulatie is belangrijk, omdat hierbij meerdere metingen worden verricht vanuit verschillende invalshoeken. Dit bevordert de betrouwbaarheid (validiteit) van de onderzoeksgegevens.

3.5 Ethiek

Voorafgaand aan dit onderzoek overlegde ik met de directie en de betrokken leerkrachten hoe inhoud en vormgeving van het proces zou verlopen. Na mondelinge goedkeuring werd gestart. De leerkrachten waren niet verplicht om mee te werken aan het onderzoek. In de eerste teambespreking werd afgesproken dat de gegevens vertrouwelijk behandeld zouden worden. Om het onderzoek te anonimiseren maakte ik geen gebruik van de namen van de collega's.

Er is gebruik gemaakt van een planning. Het traject, de verslaglegging en de gegevens uit de onderzoeksinstrumenten werden regelmatig voorgelegd aan en besproken met betrokkenen, mijn critical friends en begeleidster.

Hoofdstuk 4: Dataverzameling en analyse

In dit hoofdstuk geef ik de gegevens weer die verzameld zijn in dit praktijkonderzoek. Deze data worden verkort en schematisch uitgewerkt per onderzoeksinstrument. Het onderdeel: theoretische onderbouwing, is reeds beschreven in hoofdstuk twee. In het volgende hoofdstuk geef ik aan welke conclusies ik verbind aan deze uitkomsten.

4.1 Besprekingen en vergaderingen gedurende de onderzoeksperiode

Gedurende de onderzoeksperiode werden zeven vergaderingen gehouden in groepen van verschillende samenstelling. De uitgewerkte verslagen hiervan zijn te lezen in de bijlagen 4 t/m 9 (vanaf bladzijde 50). Tijdens de vergaderingen kwamen de volgende zaken aan bod: de visiebepaling, het bespreken van de methodiek, het werken met de methodiek, de aanpak van invoering, het zorgsignaal spelling en het ontwikkelen, volgen en bijstellen van het actieplan.

Dit alles leverde zowel knelpunten als kansen op die worden weergegeven op de volgende twee onderdelen:

- Implementatie van de methode
- Het onderzoeksproces

Implementatie methode: *Knelpunten*

- De eerste bespreking met de directie was op 2 februari 2012. Door een overvolle planning kon de eerste bijeenkomst pas op 13 maart 2012 plaatsvinden. Dit vertraagde het traject.
- Extra vergaderpunten werden door het management in de geplande vergadering ingebracht waardoor de invulling voor ZLKLS ingekort of opgeschoven werd.
- De bespreking tijdens de werkvergadering met groep 1-2 en daarna groep 3 was rommelig. Mensen kwamen te laat omdat de voorafgaande managementvergadering uitliep. Anderen kwamen laat binnen omdat afspraken niet correct werden nagekomen.
- De methodiekhandleiding was in het begin van het schooljaar al verstrekt, maar bij aanvang van de onderzoeksperiode door slechts een collega bestudeerd.
- Groep 1-2 heeft aanvankelijk enkel ingezoomd op het onderdeel klankgebaren. Zij geven aan nog onvoldoende kennis te hebben over de totale methodiek.

- Er zijn in groep 1-2 nog geen concrete afspraken vastgelegd over de hoeveelheid aanbod aan klankgebaren.
- Binnen de twee groepen 3 zitten verschillen ten aanzien van de toepassing van de methodiek.
- Binnen het totale team geven de collega's aan over onvoldoende kennis van de methodiek te beschikken.
- Experimenteel werken met ZLKLS in de onderbouw (groepen 1 t/m 3) heeft op termijn consequenties voor het onderwijs in de vervolggroepen.
- Collega's van groep 4 t/m 8 staan kritisch ten opzichte van de methodiek omdat er sinds kort gewerkt wordt met een splinternieuwe taalmethode. Men geeft aan het gevoel te hebben dat er aanpassingen worden gedaan en dat hierover te weinig overleg is geweest.

Implementatie methode: *Kansen*

- Na het volgen van een workshop ZLKLS zijn groep 1-2 collega's uit betrokkenheid aan de slag gegaan met de klankgebaren. Men heeft zelfstandig de te gebruiken gebaren afgestemd met elkaar en later met groep 3. Ook de leerkrachten van groep 3 toonden veel betrokkenheid na het volgen van deze workshop. Een van de groep 3 leerkrachten nam veel initiatieven vanwege gerichte ZLKLS begeleiding uit het SBO⁷ voor een zorgleerling.
- In groep 1-2 is draagvlak voor de methodiek. Zij hebben een duidelijke visie geformuleerd om dit vanuit betekenisvol onderwijs te doen. Men neemt nu nieuwe initiatieven door het inzetten van hakkaarten.
- In de groepen 2 en 3 is goed nagedacht over de methodiek en men staat er achter. Er is in beide groepen sprake van een duidelijk geformuleerde visie.
- Door het zorgsignaal spelling en lezen zagen de teamleden de noodzaak dat er iets moest gebeuren.
- Er zijn verschillen in werkwijzen binnen de bouwen, maar de ervaringen van de ene groep, worden ingezet als voorbeeldgedrag voor de andere groep.
- Met de leerkrachten van groep 3 is een duidelijk actieplan afgesproken.

⁷ Speciaal basisonderwijs

- Bij het maken en volgen van het actieplan voor groep 3 wordt volgens PDCA⁸ gewerkt.

Het onderzoeksproces: *Knelpunten*

- Voorafgaand aan het traject heb ik weinig initiatief genomen om het lezen van de handleiding en daarmee het verinnerlijken van de methodiek onder de aandacht te houden.
- Ik verwachtte na de introductie aan het begin van het schooljaar een zelfstandige verdieping in en uitvoering van de methodiek van mijn deelteam.

Het onderzoeksproces: *Kansen*

- Ik had een goede planning gemaakt voor dit onderzoek; eerst grondig de theorie bestuderen en in februari 2012 starten met het onderzoek.
- Er was steeds een heldere vergaderagenda waarin het formuleren van een visie opgenomen was. Door dit te volgen lukte het formuleren en vastleggen hiervan goed.
- Tijdens 2 vergaderingen werd gebruik gemaakt van audio-opname apparatuur. Hierdoor ontstond een gedetailleerd verslag waarin PDCA een duidelijke plaats kreeg.
- Doordat enkele leerkrachten zo betrokken raakten gingen ze uit zichzelf informeren naar ervaringen van anderen.
- Directie en IB'ers hebben samen overleg gehad over het zorgsignaal spelling en zwakke scores werden geanalyseerd. Er werd in kaart gebracht wat er mogelijk aan gedaan kon worden. Met het team werd dit later besproken.

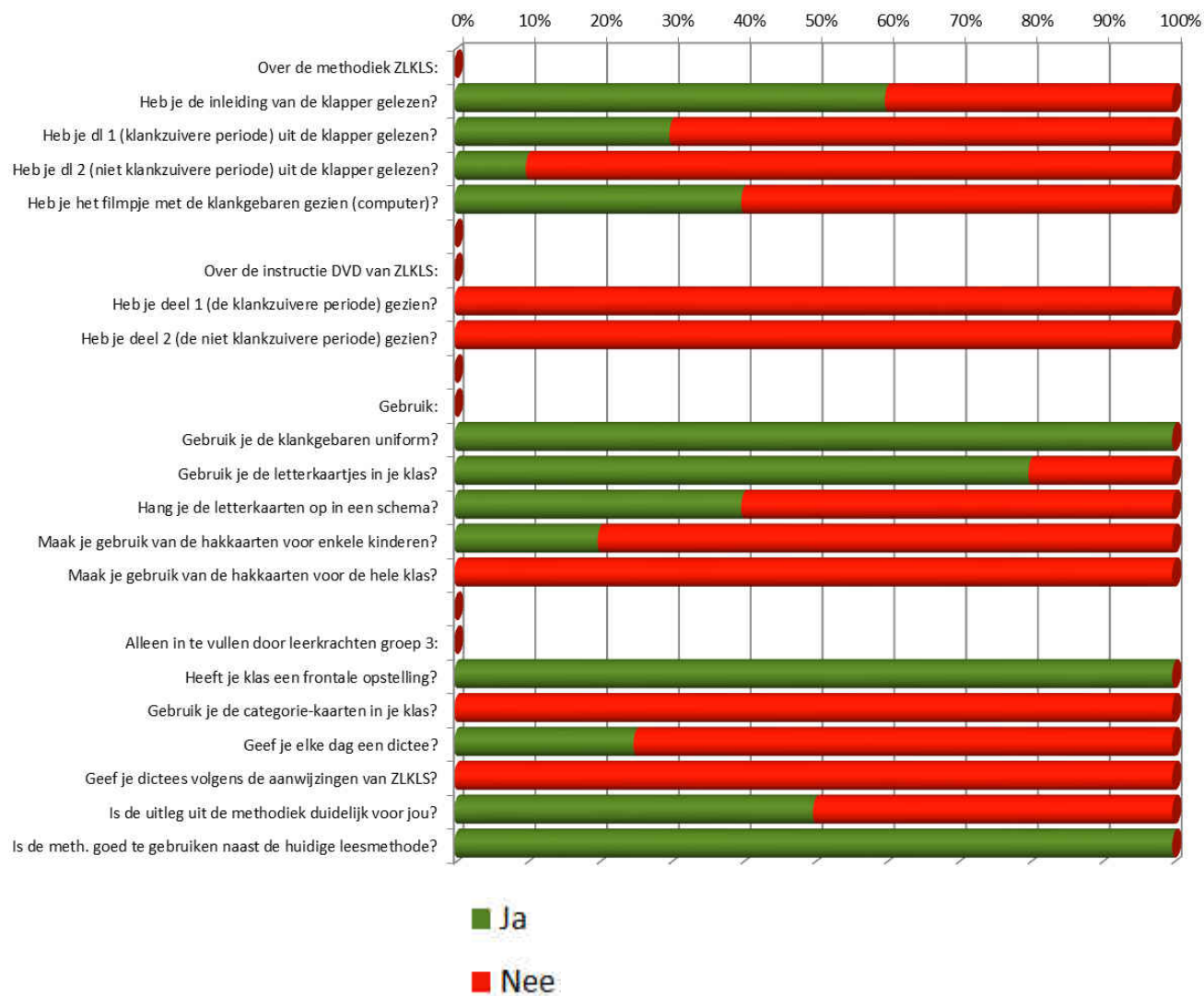
4.2 Vragenlijst over methodiek ZLKLS

De afgenomen vragenlijsten leverden een begin- en eindmeting op. In figuur 1 en 2 worden de resultaten grafisch weergegeven. In totaal kregen elf leerkrachten een vragenlijst. Tien leerkrachten vulden de vragenlijst in. De onderste zes vragen werden alleen door de vier leerkrachten van groep 3 beantwoord. Figuur 3 is een weergave van het percentage groei ten opzichte van de eerste meting.

⁸ PDCA: Afkorting voor Plan Do Check Act, dit is cyclisch werken volgens de kwaliteitscirkel van Deming (Senge, 1992)

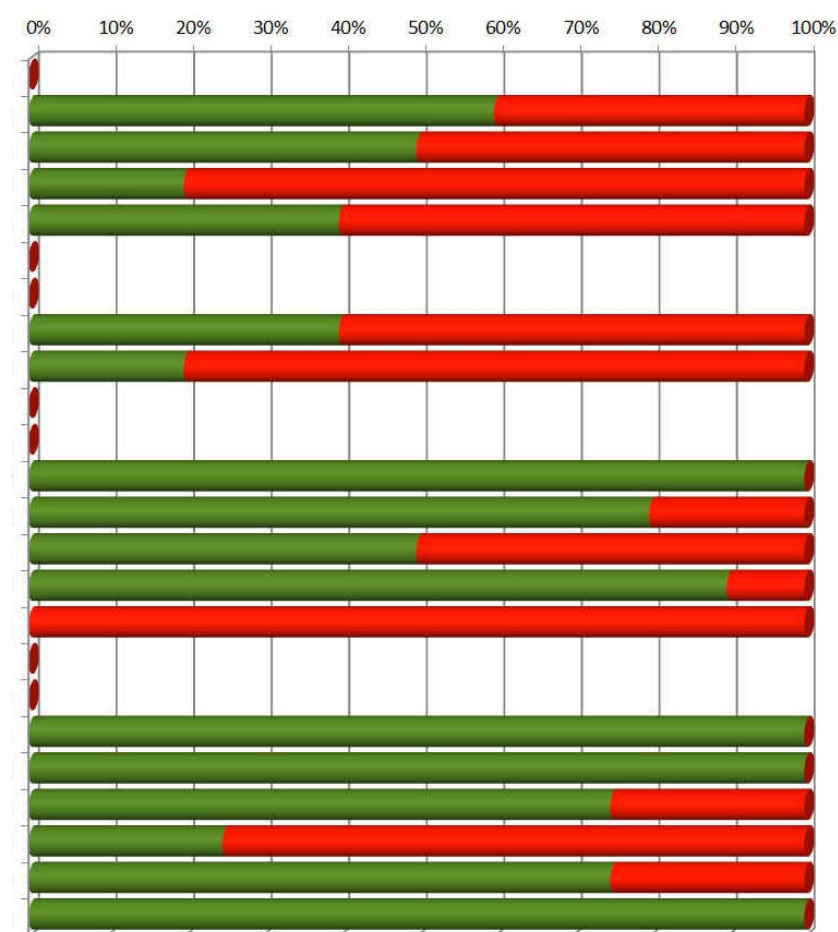
Figuur 1: Vragenlijst beginmeting eerste week maart 2012

N=10 (groep 3 vragen: N=4)

Figuur 2: Vragenlijst eindmeting laatste week april 2012

N=10 (groep 3 vragen: N=4)

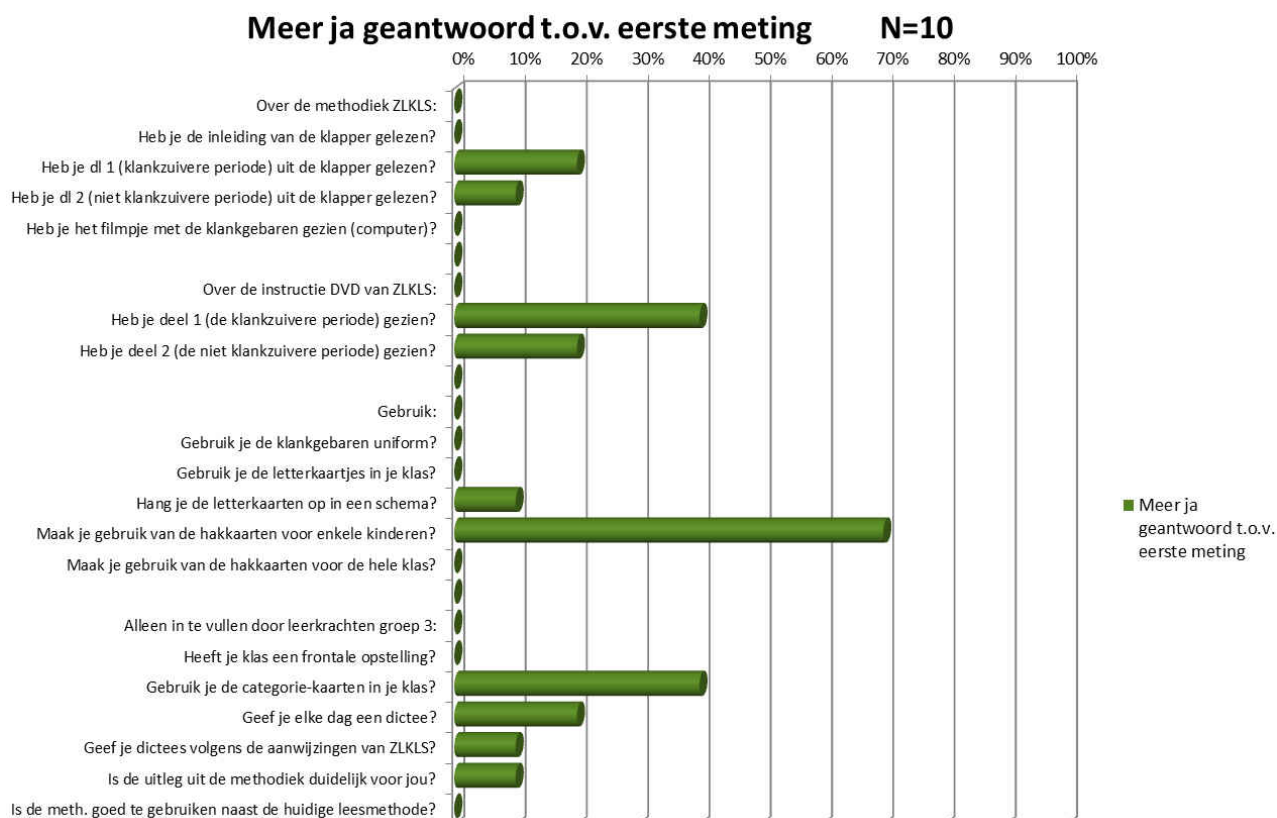

Figuur 3

Geconstateerde verbetering

N=10

(groep 3 vragen: N=4)

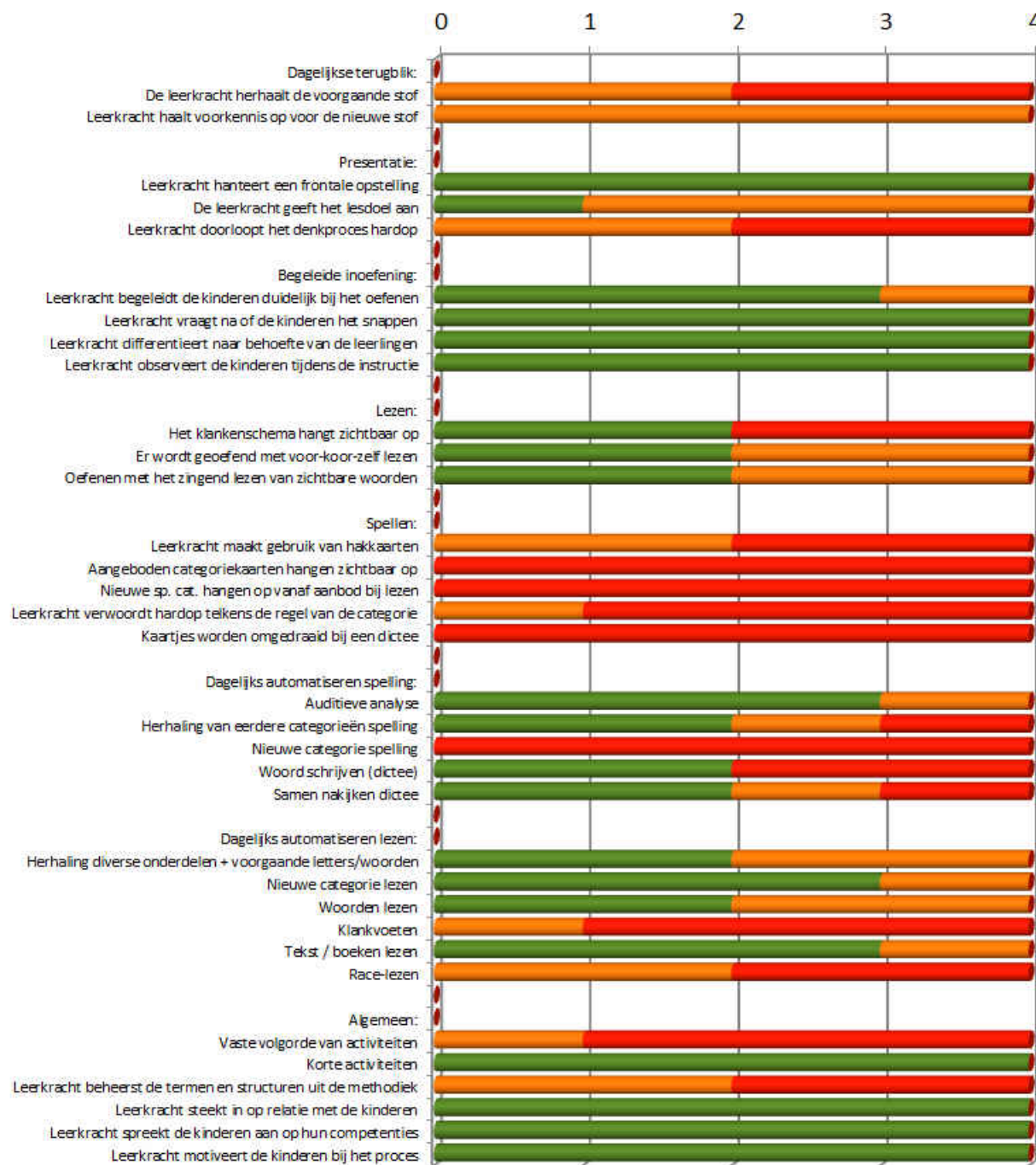
Beschrijving van de opbrengsten die in de vragenlijsten naar voren komen:

Bovenste gedeelte door tien leerkrachten ingevuld:
Aantal mensen die de handleiding deel 1 (klankzuiver) lazen ging van drie naar vijf
Aantal mensen die de handleiding deel 2 (niet klankzuiver) lazen ging van een naar twee
Aantal mensen die de DVD deel 1 keken ging van nul naar vier
Aantal mensen die de DVD deel 2 keken ging van nul naar twee
Aantal mensen die de letterkaarten ophingen ging van vier naar vijf
Aantal mensen die de hakkaarten gingen gebruiken ging van twee naar negen
Onderste gedeelte door vier leerkrachten ingevuld:
Aantal mensen die de categorie-kaarten gingen gebruiken ging van nul naar vier
Aantal mensen die elke dag een dictee geven ging van een naar drie
Aantal mensen die dictée geven volgens de methodiek ging van nul naar een
Aantal mensen die de uitleg uit de methodiek duidelijk vinden ging van twee naar drie

4.3 Observatie en nabespreking aan de hand van de kijkwijzer

De observatie met nabespreking leverde een begin- en eindmeting op (eerste week maart 2012 en laatste week april 2012). In figuur 4 en 5 worden de resultaten grafisch weergegeven. De vier leerkrachten van groep 3 werden geobserveerd en hun manier van werken en kennis over de methodiek werd door mij en de betrokken leerkracht in kaart gebracht, wat de volgende antwoorden opleverde:

Figuur 4: Kijkwijzer beginmeting eerste week maart 2012 N=4

Figuur 5: Kijkwijzer eindmeting laatste week april 2012 N=4

Beschrijving van de uitkomsten op de hoofdonderdelen:

Dagelijkse terugblik: Herhalen en voorbespreken van voorgaande stof wordt af en toe toegepast. Uit de tweede meting blijkt een lichte vooruitgang.

Presentatie: De resultaten waren op beide meetmomenten nagenoeg gelijk. Een frontale opstelling wordt bij allen gehanteerd. Een leerkracht geeft altijd het lesdoel aan, de anderen soms. Het denkproces werd door twee leerkrachten soms hardop doorlopen; inmiddels doen drie leerkrachten dat soms.

Begeleide inoefening: Deze meting was op beide momenten gelijk. Alle leerkrachten differentiëren, observeren tijdens instructie en vragen altijd na of de leerlingen het snappen. Twee leerkrachten begeleiden altijd bij het inoefenen, de andere twee doen dat soms.

Lezen: Het klankenschema hangt inmiddels bij alle leerkrachten op. Bij aanvang was dat slechts bij twee leerkrachten. Tijdens de gehele periode werkten twee leerkrachten met voor-koor-zelf lezen. De andere twee doen dat soms. Er is vooruitgang bij het zingend lezen; ondertussen wordt dit bij drie leerkrachten structureel toegepast. De laatste doet dit soms.

Spellen: Bij de beginmeting werd niet of nauwelijks gewerkt met dit onderdeel. Nu is er veel vooruitgang te zien. Drie leerkrachten maken inmiddels dagelijks gebruik van de hakkaarten. Iedereen heeft de categoriekaarten hangen. Een leerkracht werkt soms met categoriekaarten die alleen nog bij lezen aan bod kwamen. Alle leerkrachten verwoorden nu steeds hardop de regel van de categorie. Drie leerkrachten draaien structureel de kaartjes om bij dictee.

Automatiseren spelling: Auditieve analyse is gelijk; drie leerkrachten doen dit structureel, een leerkracht soms. Spellingscategorieën worden door twee leerkrachten dagelijks herhaald, de andere twee doen dit soms. Er is vooruitgang op het dagelijks oefenen van de nieuwe spellingscategorie. Dictees worden inmiddels door alle leerkrachten samen met de leerlingen nagekeken, hiervan doet een leerkracht dit soms.

Dagelijks automatiseren lezen: Herhaling stof en nieuwe leescategorieën gebeurt nu bij drie leerkrachten structureel. Dagelijks woorden lezen is gelijk gebleven; bij twee leerkrachten structureel en bij de andere twee soms. Inmiddels wordt door twee leerkrachten structureel gewerkt met klankvoeten, de andere twee mensen doen dit soms. Bij de beginmeting werd hier nauwelijks mee gewerkt. Race-lezen is gelijk gebleven, dit wordt weinig ingezet.

Algemeen: De vaste volgorde van de oefeningen is nog geen automatisme. Bij begin en eindmeting was een leerkracht hier soms mee bezig. Ook geven de leerkrachten aan, de termen uit de methodiek nog niet te beheersen. Bij de beginmeting was dit bij twee leerkrachten soms ten opzichte van twee leerkrachten niet. Nu geven drie leerkrachten aan dit soms te beheersen ten opzichte van een leerkracht niet. Bij beide metingen was er bij allen steeds sprake van korte activiteiten, een goede relatie met de leerlingen, het aanspreken op competenties en het motiveren van de leerlingen.

De ingevulde observaties/kijkwijzers zijn geanonimiseerd en bijgevoegd in bijlagen 12 (beginmeting, bladzijde 86 t/m 93) en 13 (eindmeting, bladzijde 94 t/m 101).

Hoofdstuk 5: Conclusies

“Een reis van duizend kilometer begint bij de eerste meter” (Covey, 2011; p. 28).

5.1 Inleiding

In dit hoofdstuk geef ik weer wat het onderzoek opgeleverd heeft. Er wordt hierbij een relatie gelegd tussen de verzamelde data, de literatuur en de deelvragen, om zo uiteindelijk tot het beantwoorden van de onderzoeksvraag te komen.

5.2 Deelvraag 1

Hoe ontwikkelt zich het lezen en spellen bij kinderen en hoe is de methodiek ZLKLS van Schraven (2009) daar omheen opgebouwd?

Om deze deelvraag te beantwoorden heb ik eerst de literatuur rondom het lezen en spellen bestudeerd. Opmerkelijk hierin was dat er verschillen bestaan rondom het indelen van de technische leesontwikkeling door Verhoeven en Aarnoutse (1999) en die van Van der Leij (1998). Beide benaderwijzen zien de ontwikkeling van basisvaardigheden voor het leren lezen als belangrijk. Het verschil zit in de manier van indelen. Verhoeven en Aarnoutse (1999) zien het leesproces als een doorlopend proces vanaf de geboorte t/m groep 8. Van der Leij (1998) gaat veel meer uit van het technische leesproces gedurende de basisschoolperiode. De vaardigheden die kinderen hierin moeten leren zijn: het fonologisch bewustzijn (klankbewustzijn), het alfabetisch principe (letters staan voor klanken en klank- tekenkoppeling), benoemsnelheid (accuraat en snel herkennen van woorden in een tekst) en woord- en zinsbetekenis.

Na grondige studie van de methodiek ZLKLS (Schraven, 2009), concludeer ik dat een preventieve instructie en het bieden van denkkaders aan de leerlingen centraal staat. De leerkracht dient daarbij als een ‘model’. Van belang is dat de leerkracht goed kan zien wat een kind nodig heeft om effectief te kunnen leren lezen.

Anna Bosman (2007) geeft in haar onderzoek heel mooi aan wat de kracht is van de methodiek:

1. Het bieden van denkkaders voor het begrijpen van de regels, maar ook voor de manier van denken bij een regel.
2. Structuur in oefeningen voorafgaand aan het lezen én het spellen.
3. De werkwijze in de praktijk. Door directe instructie, het doelgericht inoefenen van onderdelen die aansluiten op de reeds geleerde stof, door middel van dagelijkse

herhaling in vaste volgorde. Hierbij wordt gebruik gemaakt van visuele, auditieve en motorische waarneming.

De basis van het leren lezen en spellen kan enorm versterkt worden door al in de kleutergroepen deze visueel-auditief-motorische ondersteuning te bieden met behulp van klankgebaren uit de methodiek. Naast Schraven (2009) onderschrijven ook Trijntje de Wit-Gosker (1987) en de methode Borel-Maisonny (1985) de kracht hiervan.

Ook andere literatuur (Smits & Braams, 2006; Slavin, Karweit & Wasink, 1994) bevestigt het belang van vroegtijdige, doelgerichte en intensieve programma's. Smits en Braams (2006) noemen nog speciaal het belang van een grote deskundigheid van leerkrachten.

5.3 Deelvraag 2

Wat is de visie van mijn teamleden van groep 1 t/m 3 op lees- spellingsonderwijs en de methodiek ZLKLS van Schraven (2009)?

Uit de verslaglegging van de besprekingen blijkt dat de leerkrachten van groep 1-2 met de kleuters willen werken vanuit betekenisvol onderwijs. Werken volgens een vaste planning en aanbod past niet binnen deze visie. Binnen het aanbod ziet men volop kansen en mogelijkheden om de klankgebaren en op termijn ook de hakkaarten uit de methodiek ZLKLS (Schraven, 2009) in te zetten. Alle leerkrachten van groep 1-2 staan hier achter.

In de groepen 3 concludeert men dat het werken met de klankgebaren duidelijk effect heeft; vooral de zwakkere leerlingen hebben er veel ondersteuning aan. De visie is dat men wil werken met een krachtige instructie en duidelijke lees- en spellingsregels voor de leerlingen, waarbij de meervoudige intelligentie aangesproken wordt.

Meervoudige intelligentie gaat er van uit dat mensen niet op één, maar op verschillende manieren intelligent kunnen zijn. Enkele voorbeelden: verbaal, visueel-ruimtelijk, logisch-mathematisch, muzikaal, lichamelijk (Gardner, 1985). ZLKLS biedt hiervoor een toepasbare methodiek en men wil dit stapsgewijs uitproberen en gaandeweg het proces beslissen of dit aansluit en hoe dit voortgezet wordt in de hogere groepen. In de hogere groepen is nog scepsis ten opzichte van de methodiek. Men wil eerst een duidelijker beeld van de consequenties en aanpassingen binnen de huidige taalmethode en het praktische gebruik van de methodiek.

5.4 Deelvraag 3

Wat is de begin- en eindsituatie van leerkrachten met betrekking tot het werken met ZLKLS binnen dit onderzoek?

Ik heb dit in kaart gebracht aan de hand van observatie (door middel van een kijkwijzer) en een vragenlijst. De kijkwijzer was een groot karwei. Ik bekeek en interpreteerde de opgenomen beelden en vulde de gegevens aan tijdens de nabespreking met de leerkracht. Het was tijdrovend om uit de vragenlijsten gegevens te kunnen verzamelen en conclusies te trekken voor het vervolgtraject. Ook speelde mee dat ik enkele collega's meerdere malen moest 'nalopen' ze in te leveren. Tijdens dit proces leek het alsof er weinig groei was, maar toen ik uiteindelijk alle gegevens bij elkaar kon zetten in grafieken zag ik plotseling toch de stapjes die al gezet waren. Over het algemeen concludeer ik dat aanvankelijk weinig leerkrachten volgens de methodiek werkten aan de hand van de handleiding. Na de onderzoeksperiode bleek dat in de groepen 3 ondertussen iedereen zich hierin verdiept had. Het zichtbare klankenschema, het dagelijkse dictee, het gebruik van de hakkaarten, het zingend lezen en al enkele spellingscategoriekaarten, werden volgens ZLKLS ingezet. In de groepen 1-2 wordt inmiddels geëxperimenteerd met de hakkaarten. Door de drukte met het verzamelen van de verschillende onderzoeksgegevens heb ik -zoals Senge (1992) aangeeft- te weinig van een afstand gekeken en ben me daardoor niet bewust geworden van de vooruitgang die mijn collega's gestaag boekten.

5.5 Deelvraag 4:

Wat zijn de voorwaarden om te komen tot het structureel inzetten van deze methodiek? Welke vaardigheden hebben de leerkrachten nodig?

Uit de verslaglegging, de kijkwijzer en de vragenlijst blijkt dat het nog steeds veel tijd nodig heeft voordat de collega's goed op de hoogte zijn van de methodiek. Het lukt niet 'vanzelf'. Ik heb dit vooral in het begin enorm onderschat en gemerkt dat ik als IB'er en kartrekker een actieve rol moet spelen om de mensen 'mee' te krijgen. Een afspraak als 'de handleiding lezen' of het 'inleveren van vragenlijsten' moet meermalen onder de aandacht gebracht worden. Komen tot een structuur van inzetten vergt op onze school een duidelijke structuur van volgen en bespreken. Ook hierbij is het werken volgens PDCA van belang. Senge (1992), maar ook Lingsma

(2009), noemen dit 'Systeemdenken'. Senge (1992) geeft aan dat het belangrijk is om op ieder niveau terug te kijken waar je staat en vooruit te zien waar je naar toe gaat, om in te schatten wat er vervolgens moet gebeuren. Deze kleine stapjes zijn wat de leerkrachten nodig hebben om de methodiek structureel in te zetten. Door telkens kleine (nieuwe) onderdelen te oefenen, ontwikkelen ze de vaardigheden om te werken volgens ZLKLS.

Marijke Lingsma geeft in 'Aan de slag met teamcoaching' (2009), voor teams een onderverdeling in vier niveaus van M1 tot M4 waarbij de 'M' staat voor Maturity (taakvolwassenheid). Ik had mijn deelteam ingeschat als een M3 team, waarbij het kenmerk de onafhankelijkheid van het team is. Toch ontdekte ik gaandeweg het proces dat mijn deelteam nog gedeeltelijk op M2 niveau zit. Lingsma (2009) spreekt op dit niveau van harde werkers, er is soms wel samenwerking, maar er is niet altijd sprake van het nemen van verantwoordelijkheid voor de eigen bijdrage aan het geheel. Dit besef zorgde dat ik het traject gestructureerder ging begeleiden en de leerkrachten liet nadenken en verwoorden wat er nodig was voor de volgende stap

5.6 Deelvraag 5

Welke visie, beleid en competenties zijn er nodig om ons deze methodiek eigen te maken?

Uit de verslaglegging komt als schoolvisie dat we de spellingsresultaten op een hoger peil willen brengen. Ook willen we schoolbreed meer oefenen met technisch lezen.

Er werden reeds, op verbetering gerichte afspraken gemaakt en het hele team vindt het noodzakelijk dat iedereen zich aan de gemaakte afspraken houdt.

De directie vindt het belangrijk dat bekeken wordt of de methodiek ZLKLS doorgetrokken kan worden naar de hogere groepen.

In dit onderzoek was het lastig om dit beleid doeltreffend en vlot door te voeren, wat te maken had met de volgende factoren:

- Het is schoolbeleid dat aan het begin van het schooljaar de jaarlijkse vergaderplanning klaar is. Voordeel hierbij is een goed overzicht, het goed volgen van afspraken, niets vergeten, beleid en invoering van nieuwe acties wordt goed gevolgd. Nadeel: er is geen ruimte meer voor zaken die tussentijds aandacht vragen. De actie om met ZLKLS te experimenteren werd wel opgenomen in het jaarplan, maar niet in de vergaderplanning. Tijdens de onderzoeksperiode

stagneerde het proces enorm omdat met moeite geschikte bespreekmomenten met de hele groep gevonden konden worden.

- Door het zorgsignaal lezen en spelling hebben we met het management snel geconcludeerd dat ZLKLS doorgetrokken zou kunnen worden door de hele school. We hebben daarbij onvoldoende nagedacht over de kennis van het team met betrekking tot de inhoud en toepassing van de methodiek. Hierbij zijn we voorbij gegaan aan het eigenaarschap van de leerkrachten. Zij moeten tijd krijgen om zich in de methodiek te verdiepen, waardoor betrokkenheid kan ontstaan.

Omdat ik zoveel hinder ondervond van bovenstaande factoren verdiepte ik me in literatuur hierover en leerde wat er mis ging.

Uit Lingsma (2009) leerde ik dat eigenaarschap voor professionele ontwikkeling, één van de vier succesfactoren is van coaching. Kijken wat ieder bijdraagt en kijken hoe men elkaar kan helpen. Het boek 'De vijfde discipline' (Senge, 1992) refereert aan PDCA, de kwaliteitscirkel van Deming. De cirkel beschrijft vier activiteiten die op alle verbeteringen in organisaties van toepassing zijn. Het cyclische systeem zorgt er voor dat de verbetering steeds onder de aandacht blijft. Van belang is om als school te werken aan het beter plannen van acties. Als IB'er kan ik hieraan bijdragen door zaken tijdig en goed te overdenken en in te schatten.

Ik leerde vanuit de literatuur dat er niets is wat je kunt doen om iemand anders tot meedoen of inzet te bewegen. Meedoen en inzet is een vrije keuze van mensen.

"... je kunt ze helpen door hen de tijd te gunnen en het veilige gevoel te geven dat ze nodig hebben om hun eigen visiebesef te ontwikkelen" (Senge, 1992, p. 216). Ook Covey (2011) in 'De zeven eigenschappen van effectief leiderschap' gaf me inzicht. Hij geeft aan naar het einddoel te kijken en daar mee te beginnen. Hierbij moet je niet gericht zijn op de methoden, maar op de resultaten. Geduldig zijn en tijd uittrekken voor vernieuwingen en doelen, is zijn credo. Het is een mooie uitdaging om mezelf als IB'er hierin te verdiepen en bekwamen en hiermee verbeteringen op mijn school de juiste impuls te geven.

5.7 Deelvraag 6

Lukt het de zwakke lezers van groep 3 om bij inzet van de methodiek, een volwaardig niveau hoger te behalen op de lees- en spellingstoetsen?

Deze deelvraag kan ik niet beantwoorden. Door bovenstaande factoren werd de methodiek tijdens de onderzoeksperiode nog onvoldoende ingezet in de klas.

Hierdoor kon met de zwakke lezers/spellers niet extra volgens de methodiek geoefend worden en was het niet mogelijk om een onderzoeksgroepje te formeren om aan de hand van een begin- en een eindmeting de resultaten te vergelijken.

5.8 Beantwoording van de onderzoeksvraag

Onderzoeksvraag:

Hoe kan ik als Intern Begeleider het traject begeleiden van invoering van de methodiek 'Zo leer je kinderen lezen en spellen' van José Schraven.

Het bieden van denkkaders, een preventieve instructie en modelgedrag van de leerkracht zijn de basisprincipes van ZLKLS. Om deze methodiek effectief in te voeren is van belang dat leerkrachten weten hoe deze in elkaar zit, wat de achtergronden zijn en op welke manier hier vorm aan gegeven kan worden in de klas. Hiervoor is het nodig om met de mensen duidelijk te bepalen en vast te leggen waar je naar toe wil en hoe je dit proces wil laten verlopen. Van belang is om steeds te kijken welke volgende stap nodig is en deze stappen klein te houden. Hiervoor is het van belang als IB'er het proces nauwgezet te volgen en door terug- en vooruitzien de mensen aan te sturen. Mensen willen graag betrokken worden bij besluitvorming (eigenaarschap). Door te zorgen dat mensen eigenaar zijn van de keuzes, afspraken en werkwijzen ontstaat bij hen betrokkenheid en verantwoordelijkheidsgevoel. Door mensen positieve feedback te geven op resultaten en hun kwaliteiten versterk je het vertrouwen in hun eigen kunnen en hun competenties, waardoor de onmisbare motivatie ontstaat om enthousiast en actief mee te doen.

5.9 Aanbevelingen

- Voor het nieuwe schooljaar inplannen en vastleggen op welke momenten en welke wijze de voortgang van ZLKLS besproken, bijgesteld en geëvalueerd wordt.
- Ruimte laten in de agenda's van team- en bouwvergadering voor onverwachte dringende zaken.
- Zorgen voor een strikte tijdsbewaking tijdens vergaderingen.
- In schooljaar 2012-2013 groep 4 betrekken bij de voortgang, ontwikkeling en evaluatie voor de doorloop van de methodiek in het daarop volgende schooljaar.

- De afspraken hoe we met ZLKLS werken, als een voorblad in de taalmethode zetten. Dit voor de voortgang door de jaren heen (nieuwe leerkracht, vervanger).
- Als directie en IB'ers weerstanden van mensen in de gaten houden en goed benoemen. Kijken wat deze signalen betekenen en hierop afstemmen.
- Bij nieuwe ontwikkelingen de mensen vanaf het begin nadrukkelijk meenemen in het traject.

Hoofdstuk 6 Evaluatie van het onderzoek

“Wat we te gemakkelijk verwerven, zullen we nooit leren waarderen. Slechts wat moeite kost heeft voor ons waarde” (Covey, 2011; p. 47)

6.1 Het onderzoeksproces: De voorbereiding

In de evaluatie van mijn vorige onderzoek schreef ik hoe moeilijk ik het vond om het onderzoek vorm te geven en steeds op zoek was naar een ‘format’. Uiteindelijk leerde ik dat het format tijdens het onderzoek ontstond.

Bij dit onderzoek dacht ik veel profijt te hebben van mijn vorige meesterstuk; dit ging echter slechts ten dele op. De opbouw van het verslag zat goed in mijn hoofd en ook de manier van schrijven was geen probleem, maar ik merkte dat mijn gekozen onderwerp een totaal andere denkwijze vergde. Het ging deze keer niet om een antwoord op een concrete vraag, maar over een vernieuwingstraject. Voorheen was ik altijd als ‘speler’ betrokken geweest, maar als IB’er sta ik nu aan de andere kant van de lijn en dan kijk je ineens door een heel andere ‘bril’.

Voor het invoeren van ZLKLS wilde ik alles weten van de lees- en spellingsontwikkeling en ik wilde precies weten hoe de methodiek ZLKLS in elkaar zit. Hiermee kon ik nagaan wat de leerkrachten nodig hadden om deze werkwijze toe te passen in hun klas. Er was veel literatuur voorhanden en het gaf me veel voldoening om goed op de hoogte te raken. Net zoals de methodiek ZLKLS gaf dit mij ‘denkkaders’ en ik dacht daarmee over voldoende kennis te beschikken om de methodiek snel en effectief in te kunnen voeren in groep 1 t/m 3 en in kaart te kunnen brengen of dit effect zou hebben voor de zwakke lezers en spellers.

6.2 Het onderzoeksproces: Aan het werk en verwerken van de gegevens

Nu alles in mijn hoofd zat wilde ik overgaan tot actie. Dat past ook goed bij mij; geen woorden maar daden. Als ik praktisch aan de slag kan kom ik in een ‘flow’. Flow is een uiterst plezierige ervaring die tot stand komt wanneer de uitdagingen of eisen die de omgeving stelt precies overeenkomen met de competenties die men in huis heeft (Csikszentmihalyi, 1999). Toch liep ik al snel tegen obstakels aan. Het vergde veel tijd voordat overleg kon plaatsvinden en toen we daadwerkelijk aan de slag konden, bleek dat het niet vanzelfsprekend was dat de leerkrachten zich de achtergrondinformatie eigen hadden gemaakt en zelfstandig aan het werk konden. Ik had niet in de gaten dat ik volledig gericht was op de methodiek en een enorme

theoretische voorsprong had. De kennis van de methodiek ging niet automatisch op voor de leden van mijn deelteam. Ik werd er door verrast dat er zo'n gestructureerde begeleiding nodig was om mensen aan de slag te krijgen. Ook merkte ik nu, dat de doelen in het begin van het schooljaar niet goed afgesproken en vastgelegd waren en dat men wachtte tot ik zou zeggen hoe het 'moest'. Ik leerde dat ik mijn doelen moest bijstellen en zag dat de invoering dermate traag verliep dat ik geen onderzoeksgroepje kon formeren. Op dat moment raakte ik diep in de put vanwege de stagnatie. Het was voor mij een teleurstelling en een aanslag op mijn motivatie. Ik moest een flinke stap terug zetten, maar toen doelen en actieplannen geformuleerd waren en de mensen materialen voorhanden hadden, lukte het mij, maar ook de mensen zelf, om gedachten om te zetten in acties! De mensen gingen verder met experimenteren, vol goede moed in kleine stapjes waar ik in te grote stukken had gedacht. Men kon perspectieven aangeven en er werd afgebakend welk gedeelte dit schooljaar nog kon. Eerst oefenen en een klein stukje invoeren en dan volgend jaar met deze kennis en ervaring trachten het geheel te implementeren. Pas toen ik de data ging verwerken en ik voor het eerst terugkeek op de kleine onderdelen die ik in de vragenlijsten geformuleerd had, zag ik de kleine stapjes die gemaakt waren en werd me bewust van de vooruitgang. Daar waar ik steeds alleen maar weerstand dacht te ondervinden werden toch stapjes gemaakt die door de grafieken zichtbaar in kaart werden gebracht.

6.3 Wat heeft het onderzoek opgeleverd

Met dit onderzoek heb ik ontdekt dat mensen onvoldoende ingelicht waren over de reden waarom we experimenteerden met ZLKLS. Ook de aansturing van mijn deelteam had ik nadrukkelijker moeten overdenken. Het was noodzakelijk om te werken met meer structuur en zaken concreter af te spreken en vast te leggen. De aanbeveling hierin voor mezelf is om beter PDCA (Senge, 1992) toe te passen. In dit onderzoek was ik gefocust op werken met kinderen en boeken van vooruitgang zoals ik ook in mijn vorige onderzoek had gedaan. Ik werd hierin echter geremd door mijn team, waardoor ik de focus ben gaan verleggen naar het proces en daar kan ik van leren. Senge (1992) benoemt vooral het nemen van kleine stapjes en in dit onderzoek heb ik dit inzichtelijk gemaakt.

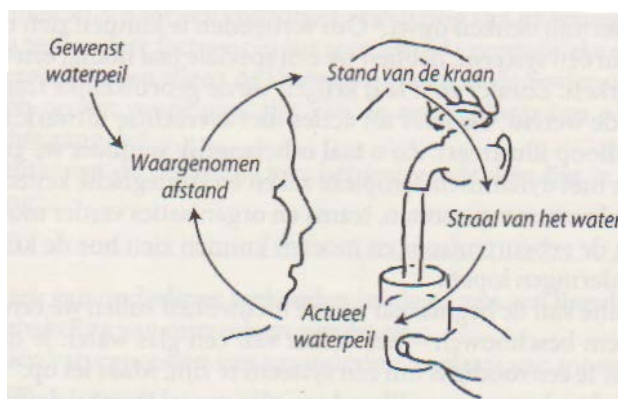
Het verkrijgen van theoretische kennis, is een patroon dat ik terugzie. Ook bij mijzelf ontstond geen betrokkenheid door enkel het lezen van de handleiding ZLKLS! Ikzelf

ben door workshops en het praktisch gebruik bij één zorgleerling enthousiast geworden en moet dit op dezelfde manier van het team verwachten. Zorgen voor een aanbieding die adaptief is, dus gericht op relatie, competentie en autonomie. Net zoals we dat bij onze leerlingen doen.

In de toekomst betekent dit voor mij: zoeken naar de mogelijkheden die individuen uitstralen en deze inzetten als competentiepunt naar anderen toe. Met expliciet aandacht voor de niet kartrekkers. Coachen op het gezamenlijk uitspreken van verwachtingen en ons daaraan houden door het proces kritisch te volgen en te werken aan een eigen kritische blik van teamleden.

Senge (1992, p. 76) noemt dit het terugkoppelingsproces en visualiseert dit prachtig met een afbeelding van het vullen van een glas water bij de kraan.

Je moet de kraan open draaien, het peil van het water in het glas in de gaten houden, vooruitdenken naar het gewenste waterpeil en tijdens dat proces de stand van de kraan bijsturen zodat alles goed gaat.

Dit gaf mij het inzicht om tijdens het proces (systeem), steeds te blijven terug- en vooruitkijken. Waar waren we, wat doen we nu en waar gaan we naar toe! Ik was een glas water aan het vullen zonder het actuele waterpeil in de gaten te houden! Ook op het gebied van inclusief onderwijs biedt het invoeren van ZLKLS een mooie bijdrage. De leerlingen met lees- en/of spellingsproblemen hebben het recht op goed onderwijs waarmee ze hun beperking kunnen compenseren. De methodiek van Schraven (2009) biedt deze leerlingen extra instructie, hulp en oefening. Hiermee kunnen ze zich de benodigde vaardigheden binnen onze school eigen maken. Harde feiten over vooruitgang bij inzet van ZLKLS waren mooi geweest, maar het proces dat ik nu doorlopen heb is voor mijn persoonlijke en professionele ontwikkeling ontzettend waardevol gebleken. Ik heb met dit onderzoek een gedegen kennis verworven over de theoretische achtergronden van het aanvankelijk lees- en spellingsproces en de methodiek ZLKLS. Ook heb ik veel kennis en praktijkervaring opgedaan over de wijze van invoering van veranderingstrajecten. Daarnaast heb ik een verbeterd inzicht in de mogelijkheden en betrokkenheid van mijn deelteam en

een verbeterde vaardigheid in het coachen van mijn collega's ontwikkeld.

Dit meesterstuk kan ik uiteindelijk zien als een proces waar ik enorm veel van heb geleerd en waar ondertussen met betrekking tot ZLKLS al veel zinnigs is gebeurd!

Nawoord

Na deze intensieve periode van onderzoek en studeren wil ik graag een aantal mensen bedanken die er voor hebben gezorgd dat ik deze klus kon klaren.

In de eerste plaats mijn begeleidster Petra Kerstens, voor haar professionele en gedegen begeleiding. Haar deskundige adviezen hebben me steeds op het goede spoor gezet en er voor gezorgd dat ik door de bomen het bos zag. Haar warme en oprechte belangstelling maakte dat ik steeds weer opnieuw lichtpuntjes zag om verder te gaan.

Daarnaast veel dank aan mijn critical friends voor hun kritische oog, praktische adviezen en opbeurende woorden.

Bijzonder veel dank ben ik verschuldigd aan Riky Janssen, mijn collega IB'er. Vele uren heeft ze geïnvesteerd in het nalezen van het werk, het samen bekijken en verwerken van de resultaten, het zoeken naar patronen en het volgen van de acties. Haar onvoorwaardelijke steun, luisterend oor, praktische advisering en altijd aanwezige positieve feedback, waren voor mij van onschatbare waarde.

De collega's van groep 1 t/m 3 wil ik danken voor het verlenen van alle medewerking, hulp, extra inzet en de belangstelling voor het verloop van het onderzoeksproces. Vooral mijn kinderen Piet, Jori, Marieke en Anne dank ik voor de tweede keer. Opnieuw toonden zij een grote zelfstandigheid en accepteerden dat ik het op mijn manier wilde doen waardoor ze aandacht en zorg tekort kwamen. Ondanks alles bleven ze vrolijk en steunden zij hun 'oude' mama die haar 'huiswerk' op tijd af moest hebben.

Tenslotte is de allerbelangrijkste die ik wil bedanken, mijn man Harrie. In deze afstudeerperiode was het voor hem extra moeilijk om het schip recht te houden, maar hij slaagde er in om me ook deze keer alle vrijheid te geven om het op mijn manier te doen. Dankzij al zijn praktische maar vooral mentale steun heb ik het opnieuw voor elkaar en kan ik voor de tweede keer zeggen dat ik me een 'rijk' mens voel!

Binnenkort ga ik in op het voorstel dat ik van mijn kinderen kreeg op mijn 50ste verjaardag: beginnen aan mijn derde master, n.l. die van 'Geluk'. De eerste literatuur die ik daarvoor ga lezen is hun cadeau aan mij, het boek 'Geluk. The Word Book of Happiness' (Bormans, 2010).

Ans van der Linden 2012.

Literatuurlijst

- Aarnoutse, C. A. J. (2004). *Ontwikkeling van beginnende geletterdheid. Afscheidsrede 4 juni 2004*. Nijmegen: Thieme Media Center.
- Allington, R. L. , & Johnston, P. H. (2002). *Reading to learn. Lessons from exemplary fourth-grade classrooms*. New York: Guilford Press.
- Borel-Maisonny, S. (1985). *Langage oral et écrit. 1, Pédagogie des notions de base. Etude expérimentale et applications pratiques*. Paris: Delachaux et Niestlé.
- Bormans, L. (red.) (2010). *Geluk. The World Book of Happiness*. Tielt: Lannoo Uitgeverij nv.
- Bosman, A. M. T. (2007). Zo leer je kinderen lezen en spellen. *Tijdschrift voor orthopedagogiek*, 46, 451-465.
- Braams, T. , & Bosman, A. M. T. (2000). Goed onderwijs doet er toe. De beloning van een preventieve en vroeg remediërende aanpak is groot. *Tijdschrift voor remedial teaching*, 3, 6-12.
- Covey, S. R. (2011). *De zeven eigenschappen van effectief leiderschap*. Amsterdam: Business Contact.
- Csikszentmihalyi, M. (1999). *Flow. Psychologie van de optimale ervaring*. Amsterdam: Boom.
- Gardner, H. (1985). *Frames of mind*. Londen: Paladin Books.
- Harinck, F. (2007). *Basisprincipes praktijkonderzoek*. Antwerpen-Apeldoorn: Garant.
- Kallenberg, T. , Koster, B. , Onstenk, J. , & Scheepsmma, W. (2007). *Ontwikkeling door onderzoek, een handreiking voor leraren*. Utrecht/Zutphen: ThiemeMeulenhoff.
- Korthagen, F. , Koster, B. , Melief, K. , en Tigchelaar, A. (2002). *Docenten leren reflecteren: Systematische reflectie in de opleiding en begeleiding van leraren*. Soest: Nelissen.
- Leenders, Y. , Naafs, F. & Oord, I. van den (2010). *Effectieve instructie. Leren lesgeven met het activerende directe instructiemodel*. Amersfoort: CPS.
- Leij, A. van der (1998). *Leesproblemen: Beschrijving, verklaring en aanpak*. Rotterdam: Lemniscaat.
- Lingsma, M. (2009). *Aan de slag met teamcoaching*. Soest: Nelissen.

- Mommers, C. , Verhoeven, L. , Koekebacker, E. , Linden, S. van der, Stegeman, W. , & Warnaar, J. (2003). *Veilig Leren Lezen*. Tilburg: Zwijsen.
- Schraven, J. L. M. (2000). Gerichtte instructie geeft betere resultaten bij lezen en spellen. *Zorg Primair (Schooljournaal)*, 1, 1-6.
- Schraven, J. L. M. (2009). *Zo leer je kinderen lezen en spellen*. De Lutte: CPF La Linia B.V.
- Schuman, H. (2007). Passend onderwijs – pas op de plaats of stap vooruit?. *Tijdschrift voor orthopedagogiek*, 46, 267-280.
- Senge, P. M. (1992). *De vijfde discipline*. Schiedam: Scriptum Books.
- Slavin, R. E. , Karweit, N. L. , & Wasink, B. A. (1994). *Preventing early schoolfailure: Research, policy and practice*. Boston: Allyn and Bacon.
- Smits, A. , & Braams, T. (2006). *Dyslectische kinderen leren lezen*. Amsterdam: Uitgeverij Boom.
- Timmermans- Van Schijndel, A. (2005). Inclusief onderwijs en remedial teaching Twee geloven op één kussen? *Tijdschrift voor Remedial Teaching*, 1, 4-9.
- Verhoeven, L. , & Aarnoutse, C. A. J. (1999). *Tussendoelen beginnende geletterdheid. Een leerlijn voor groep 1 tot en met 3*. Nijmegen: Expertisecentrum Nederlands.
- Wentink, H. , & Verhoeven, L. (2003). *Protocol Leesproblemen en Dyslexie*. Nijmegen: Expertisecentrum Nederlands.
- Wit-Gosker, T. de (1987). *Lezen moet je doen. Reeks: ISO Informatie Speciaal Onderwijs*. Enschede/Zwolle: SLO.

Lijst van bijlagen

Bijlage 1: Effectiviteit van ZLKLS volgens artikel Anna Bosman (2007)	46
Bijlage 2: Planning met de directie	47
Bijlage 3: Dataplanning	48
Bijlage 4: Verslag overleg directie, IB'ers en adviseur BCO	50
Bijlage 5: Verslag bespreking met groep 1-2	52
Bijlage 6: Verslag bespreking met groep 3	54
Bijlage 7: Verslag bespreking met groep 3-4	56
Bijlage 8: Verslag bespreking groep 3 en maken actieplan	58
Bijlage 9: Verslag teamvergadering groep 1 t/m 8	61
Bijlage 10: Inge vulde vragenlijsten beginmeting	65-75
Bijlage 11: Inge vulde vragenlijsten eindmeting	76-85
Bijlage 12: Inge vulde kijkwijzers beginmeting	86-93
Bijlage 13: Inge vulde kijkwijzers eindmeting	94-101

Bijlage 1:

Effectiviteit van ZLKLS volgens artikel Anna Bosman (2007):

Het 'wat':

De structuur van de 'spelling' door een denkkader te bieden (metacognitie)

- Op gebied van regels
- Op gebied van denkwijzen

De structuur van oefeningen op basis van de taakanalyse

- Van leesoefeningen vooraf aan lezen (auditieve synthese)
- Van spellingoefeningen vooraf aan spellen (auditieve analyse)

Het 'hoe':

Directe instructie:

- Leerkracht is model
- Frontale opstelling
- Differentiatie tijdens groepsles

Oriënteringsbasis:

- Concreet doel
- Oefenen van onderdelen
- Integratie met bestaande kennis

Multi-sensoriële basis

- Het visuele, auditieve en motorische kanaal

Toetsing en herhaling

- Elke dag dezelfde volgorde
- Elke dag een dictee

Bijlage 2:

Planning en afstemming met directeur m.b.t. onderzoek d.d. 2 februari 2012:

Betrokkenen:

Directeur en Ans (onderzoekster).

Doel:

Vergaderafspraken vastleggen voor overleg m.b.t. ZLKLS.

Vorig schooljaar is de directeur al akkoord gegaan met het onderwerp van mijn afstudeeronderzoek: ZLKLS. Voor de zomervakantie is het opgenomen in het jaarplan en is besproken met de groepen 1 t/m 3 dat het schooljaar 2011-2012 geëxperimenteerd gaat worden met de methodiek. Beide groepen 3 kregen een methodiekhandleiding. De 4 groepen 1-2 kregen samen 2 handleidingen. De groepen 1-2 stellen bij alle thema's een aantal letters centraal en gebruiken daarbij de klankgebaren uit ZLKLS.

Groep 3 start het schooljaar met het aanleren van de klankgebaren uit ZLKLS bij het aanleren van de letters en experimenteert met de routines uit de methodiek.

In het kader van mijn onderzoek ga ik kijken hoe ik de methodiek verder in kan gaan zetten.

Om dit proces op te zetten en te volgen moet er tijd gevonden worden om dit met de groepen te bespreken.

Het is lastig om tijdstippen te vinden waarop de complete doelgroep aanwezig kan zijn. De krokusvakantie en oudergesprekken zitten in de weg en de eerstvolgende verplichte vergaderingen zitten volgepland met het werken aan de trend- en diepte analyses.

We komen tot de volgende opzet:

13 maart 2012:

15.45-16.30: Groep 3 – Huidige situatie en visie bepalen m.b.t. ZLKLS

16.30-17.15: Groep 1-2 – Huidige situatie en visie bepalen m.b.t. ZLKLS

20 maart 2012:

15.45-16.30: Gezamenlijk overleg groep 1 t/m 3 over de huidige werkwijze en voortgang. Aansluitend een actieplan opstellen.

In dit overleg worden met de specifieke doelgroepen nieuwe overlegmomenten gekozen.

Verslag: Ans.

Bijlage 3:**Planning dataverzameling:**

Deelvraag	Onderzoeksinstrument	Betrokkenen/planning	Doel
Hoe ontwikkelt zich het lezen en spellen bij kinderen en hoe is de methodiek ZLKLS van Schraven (2009) daar omheen opgebouwd?	Literatuurstudie	Ans December/januari 2012	• Kennis van het lees- en spellingsproces bij kinderen • Kennis van en inzicht in de methodiek van Schraven • Kennis van de gebruikte materialen uit ZLKLS
Wat is de visie van mijn teamleden van groep 1 t/m 3 op lees-spellingsonderwijs en de methodiek ZLKLS van Schraven (2009)?	Overleg directie	Ans Directie Februari 2012	• Afstemmen/plan-nen teamoverleg • Formuleren en vastleggen wat we belangrijk vinden en willen met ons lees- en spellingsonderwijs • Formuleren en vastleggen of en hoe we de methodiek ZLKLS in gaan zetten bij ons lees- en spellingsonderwijs
	Teamoverleg met de groepen 1-2 Teamoverleg met de groepen 3 Gezamenlijk bouw-overleg groepen 1 t/m 3	Ans Leerkrachten groep 1 t/m 3 Maart 2012	
Wat is de begin- en eindsituatie van leerkrachten met betrekking tot het werken met ZLKLS binnen dit onderzoek?	Vragenlijst	Ans Leerkrachten groep 1 t/m 3 Begin maart 2012 Eind april 2012	In kaart brengen en bespreken van de werkwijze en interventies van de leerkrachten van groep 1 t/m 3 m.b.t. het lees- en spellingsonderwijs
	Leerkrachtobservaties Feedback gesprekken	Ans Leerkrachten groep 3 Begin maart 2012 Eind april 2012	
- Wat zijn de voorwaarden om te komen tot het structureel inzetten van deze methodiek? Welke vaardigheden	Literatuurstudie	Ans, december-januari 2012 Leerkrachten groep 1 t/m 3, maart 2012	• Kennis van en inzicht in de methodiek van Schraven • Vastleggen van activiteiten en
	Overleg directie	Ans Directie Februari 2012	

hebben de leerkrachten nodig? - Welke visie, beleid en competenties zijn er nodig om ons deze methodiek eigen te maken?	Teamoverleg met de groepen 1-2 Teamoverleg met de groepen 3 Gezamenlijk bouw-overleg groepen 1 t/m 3	Ans Leerkrachten groep 1 t/m 3 Maart 2012	materialen voor ZLKLS • Make en volgen van een planning van inzet van de methodiek ZLKLS • Vaardigheden onder de knie krijgen m.b.t. ZLKLS door de leerkrachten groep 3
	Opstellen en volgen actieplan	Ans Leerkrachten groep 1 t/m 3, maart tot mei 2012	
	Leerkrachtobservaties Feedback gesprekken	Ans Leerkrachten groep 3 Eind april 2012	
Lukt het de zwakke lezers en spellers van groep 3 (D en E niveaus) om bij inzet van de methodiek een volwaardig niveau hoger te behalen op de spellingstoets en technisch leestoets?	Toets Cito Spelling Toets Cito DMT Analyseren van de resultaten toets spelling Actieplan	Leerkrachten, meting in januari en maart 2012 Ans meting in mei 2012 Ans Maart 2012 Ans Leerkrachten groep 3 Maart-mei 2012	• In kaart brengen van het spellingsniveau, begin en na interventies • In kaart brengen van het technisch leesniveau, begin en na interventies • In kaart brengen van de probleem spellings-categorieën van de D en E niveau spellers

Bijlage 4:

Overleg directie, IB'ers en adviseur BCO d.d. 1 maart 2012

Betrokkenen:

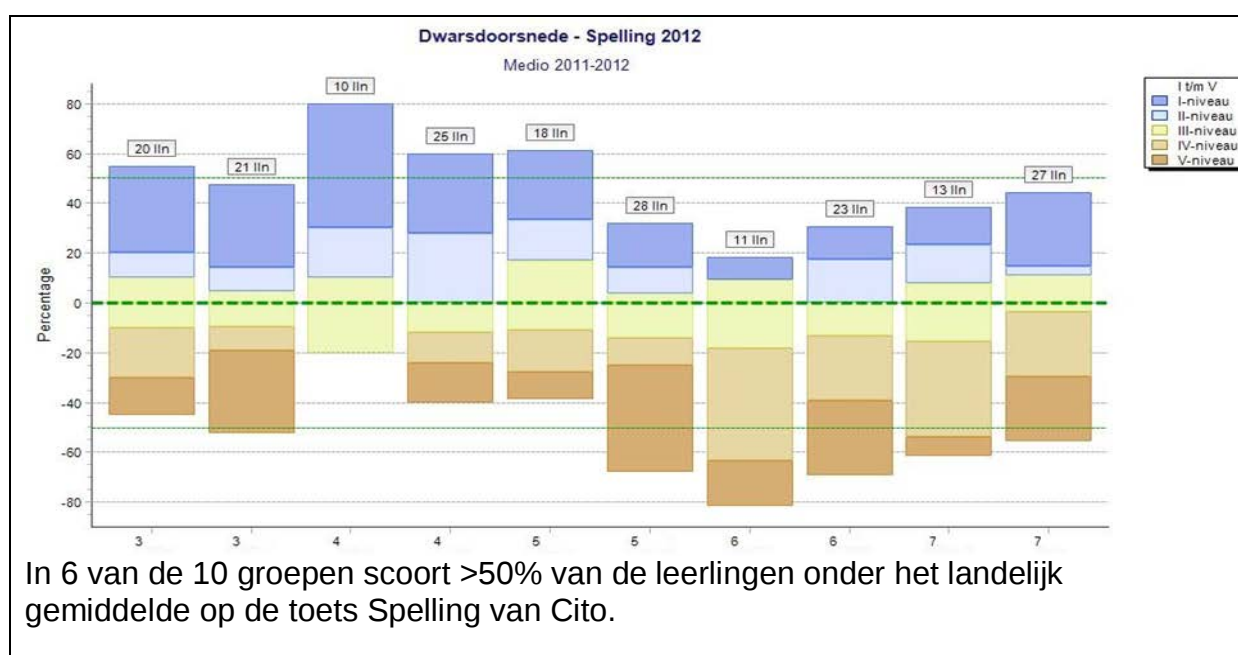
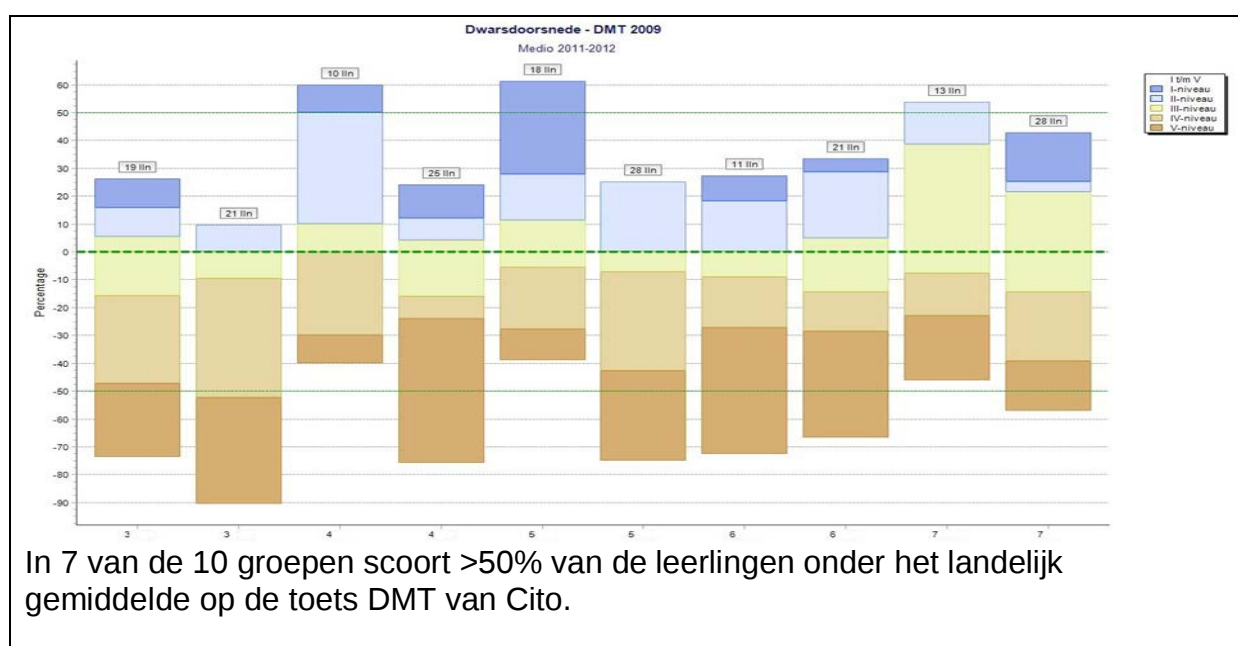
Directeur, Collega IB'er, adviseur BCO en Ans (onderzoekster).

Doel:

Formuleren en vastleggen wat we vanuit de directie belangrijk vinden en willen met ons lees- en spellingsonderwijs.

Tijdens dit overleg werd door middel van zelfevaluatie in het LOVS van Cito gekeken naar de huidige resultaten van technisch lezen en spelling.

We zien hier op beide gebieden een zorgsignaal wat in onderstaande grafieken weergegeven wordt.

Technisch lezen:

Onze conclusie is dat technisch lezen in dit verder schooljaar en voor het volgende schooljaar een hoge prioriteit krijgt. Enkele maanden geleden werden er al aanvullende en op verbetering gerichte afspraken gemaakt. We vinden het noodzakelijk dat alle teamleden zich aan de gemaakte afspraken houden.

In groep 1-2 wordt dit schooljaar structureel bij alle thema's met klankgebaren van Jose Schraven gewerkt. De directie vindt het belangrijk dat bekeken wordt of deze methodiek doorgetrokken kan worden naar de hogere groepen. We willen weten of de methodiek effect heeft op het sneller doorlopen van het leesproces en betere resultaten bij DMT.

Verder vinden we het belangrijk dat er schoolbreed meer geoefend wordt met lezen.

Spelling:

We vinden dat de spellingsresultaten onder niveau zijn en willen de resultaten op een hoger peil brengen. We vinden het belangrijk om samen met de leerkrachten te kijken naar deze resultaten. Het is nodig om in kaart te brengen wat de mogelijke oorzaken, maar zeker ook mogelijke oplossingen zijn.

Groep 3 is dit schooljaar gestart met het aanbieden van klankgebaren uit de methodiek ZLKLS tijdens het leesproces. Mogelijk kan de methodiek doorgetrokken worden in het spellingsonderwijs. De directie vindt het belangrijk om dit schooljaar daarmee te experimenteren. Aan het einde van het schooljaar moet het team bekijken of dit structureel en schoolbreed ingezet gaat worden.

Om dit alles zorgvuldig te overwegen en stappen te ondernemen, willen we de trendanalyses van alle gebieden met het hele team bespreken. In dit overleg wordt gekeken naar mogelijke oorzaken en worden afspraken gemaakt over te nemen stappen en verbeteringen. Dit alles wordt vastgelegd in het document: Diepte-analyse LOVS.

Tijdspad:

- Teamvergadering (verplicht) 8 maart: Diepteanalyse, trendanalyses en dwarsdoorsnedes. A.d.h.v. de resultaten van de toetsen, deze interpreteren en vervolgacties bepalen.
- Bouwvergadering groep 1-2 (aanwezigen) 13 maart 2012: Visiebepaling m.b.t. ZLKLS.
- Bouwvergadering groep 3 (aanwezigen) 13 maart 2012: Visiebepaling m.b.t. ZLKLS
- Bouwvergadering (verplicht) 20 maart 2012: Afzonderlijk in bouwen zorgsignaal spelling analyseren en adviezen formuleren.
- Teamvergadering (aanwezigen) 5 april 2012. Afspraken lezen en spelling vastleggen voor het resterende deel van schooljaar 2011-2012.
- Studiedag 4 juni 2012: Evaluatie van de ondernomen acties en vervolg 2012-2013 aangeven.

Verslag: Ans.

Bijlage 5:

Bespreking groep 1-2 aanwezigen d.d. 13 maart 2012

Plaats: IB-kamer. Tijdstip: 15.30 uur - 16.15 uur

Agenda:

1. Opening
2. Stand van zaken m.b.t. methodiek José Schraven
Rondje maken iedere klas om de beurt:
 - Wat weet je van de methodiek?
 - Wat zet je al allemaal in?
 - Hoe gaat dat?
 - Zijn er waarneembare effecten?
 - Kansen – Knelpunten – Tips voor collega's?
 - Afstemming materialen, wijze van gebruik?
3. Hoe willen we verder
Visie, voortgang, vervolg, doelen volgend schooljaar.
4. Afspraken
5. Rondvraag
6. Sluiting

Verslag:

Aanwezig: 4 leerkrachten groep 1-2, Stagiaire groep 1-2 en Ans (onderzoekster).

Hoe wordt er gewerkt, wat zijn de effecten:

Men werkt met klankgebaren, bij alle projecten wordt een letter of meerdere letters centraal gesteld. Deze worden aangeboden, ondersteund door een klankgebaar. Er is afstemming gezocht met groep 3 over de te gebruiken gebaren.

De leerlingen zijn betrokken en enthousiast. Het biedt meerwaarde voor de zwakkere leerlingen, zij hebben nu meer ondersteuning.

Letters die aangeboden zijn worden geschreven; er wordt gebruik gemaakt van het blokschrift.

Letters worden projectmatig aangeboden, er wordt gekeken wat de kinderen oppikken en daarop wordt gedifferentieerd. Men hanteert geen vooraf bepaald programma zonder link naar beleving en praktijk.

De hakkaarten worden niet ingezet. Er wordt geen dagelijkse vaste structuur gehanteerd.

Aandachtspunten:

Belangrijk is te zorgen voor afstemming van de gebaren.

Afspreken in iedere klas dezelfde structuur te hanteren qua aanbod. In bouwvergaderingen is onvoldoende aandacht geweest om het traject te volgen.

Regelmatiger de voortgang op de agenda zetten.

Het leeskastje kan naast de klankgebaren een belangrijke aanvulling zijn om met (geschreven) taal bezig te zijn.

Er is afgesproken dat in de klassen letters aangeboden worden met klankgebaar-ondersteuning, maar niet hoeveel en hoe vaak. Hierover zouden we nog afspraken kunnen maken.

Knelpunten:

Vroeger kwamen kleuters spelenderwijs in aanraking met letters en geschreven taal. Nu wordt steeds meer actief nagegaan welke letters de leerlingen beheersen en wordt het beheersen van minstens 15 letters aan het einde van groep 3 verheven tot norm. De meerderheid van groep 1-2 staat hier sceptisch tegenover. De nadruk komt hierdoor te sterk te liggen op lezen terwijl men veel meer wil inzetten en focussen op de totale ontwikkeling bij kleuters.

Men is te weinig op de hoogte van de methodiek. Men heeft de handleiding ZLKLS niet gelezen. Alleen de klankgebaren zelf worden gebruikt.

Visie:

We bieden de kinderen een breed aanbod en gaan hiermee aan de slag in een betekenisvolle context. Klankgebaren, letters, klanken en geschreven taal worden in deze werkwijze geïntegreerd. Hierbij wordt de ontwikkeling van de kinderen goed gevolgd en er wordt aangesloten bij de vaardigheden en behoeften. Kinderen die een stap verder willen, krijgen kansen/mogelijkheden/materialen aangeboden. Kinderen die nog niet op een dergelijk niveau zitten worden uitgedaagd met mogelijkheden in de zone van de naaste ontwikkeling.

Afspraken:

Men blijft gebruik maken van de klankgebaren.

Leerkracht 6 zorgt dat de juiste gebaren zijn opgeslagen in het digitale document.

Ans maakt voor iedere klas een setje hakkaarten en men gaat uitproberen hoe dit werkt en of dit meerwaarde heeft.

Het leeskastje gaat rouleren in de 4 klassen. Einde schooljaar wordt dit geëvalueerd (12 juni) en mogelijk worden er meerdere exemplaren aangeschaft. Tijdens dit evaluatiemoment wordt ook gekeken of we afspraken willen vastleggen over het aantal letters en de frequentie van gebruik.

De leerkrachten bekijken de instructie DVD en lezen de methodiekklasser van ZLKLS.

Belevingsverslag:

Het was voor de teamleden lastig om de vergaderplanning goed na te komen. Er stond werkoverleg op de jaarplanner. De bedoeling van een dergelijk overleg is, dat onderwerpen die besproken moeten worden, dan kunnen worden ingepland. Er was echter ook allerlei ander overleg. Ook de voorafgaande vergadering met management en bouwcoördinatoren ging over de tijd heen, waardoor we laat en rommelig moesten starten.

De collega's waren betrokken bij het onderwerp, maar er is een kritische kijk op het aanbieden een 'aanleren' van letters in de kleutergroep. Men vindt het prima als dit betekenisvol aangeboden wordt en als kinderen er vanuit interesse en eigenaarschap aan werken.

Mijn blijft kritisch oog houden voor voldoende 'spelen en ontdekken' in de kleutergroep.

Het was een goed overleg. De collega's stonden open om de methodiek te leren kennen.

Verslag: Ans.

Bijlage 6:

Agenda bespreking groep 3 aanwezigen d.d. 13 maart 2012

Plaats: IB-kamer. Tijdstip: 16.30 uur - 17.15 uur

Agenda:

1. Opening
2. Stand van zaken m.b.t. methodiek José Schraven
Rondje maken iedere klas om de beurt:
 - Wat weet je van de methodiek?
 - Wat zet je al allemaal in?
 - Hoe gaat dat?
 - Zijn er waarneembare effecten?
 - Kansen – Knelpunten – Tips voor collega's?
 - Afstemming materialen, wijze van gebruik?
3. Hoe willen we verder
Visie, voortgang, vervolg, doelen volgend schooljaar.
4. Afspraken
5. Rondvraag
6. Sluiting

Verslag:

Aanwezig: 2 leerkrachten groep 3, stagiaire groep 3 en Ans (onderzoekster).

Hoe wordt er gewerkt, wat zijn de effecten:

Men maakt vanaf het begin schooljaar gebruik van de klankgebaren.

Men maakt gebruik van een zichtbaar klankenschema.

Een van de twee groepen organiseert een dagelijks dictee.

Een van de twee groepen werkt met de strategie: plakkend lezen.

Een van de twee groepen maakt gebruik van de hakkaarten.

Als groep 1-2 met de klankgebaren heeft gewerkt ontstaat er sneller herkenbaarheid als deze leerlingen in groep 3 zitten.

Door het gebruik van de klankgebaren lukt het de kinderen om sneller de letters te herkennen of op te diepen uit hun geheugen.

Aandachtspunten:

Zorgen voor afstemming van de klankgebaren.

Er moet afgestemd worden hoe we verder gaan. Er is in de bouwvergaderingen onvoldoende aandacht geweest om het traject te volgen. Regelmatiger de voortgang op de agenda zetten.

Leerkrachten zijn nog niet voldoende op de hoogte van de methodiek.

Slechts 1 van de 3 leerkrachten heeft de methodiekhandleiding gelezen in het begin van het schooljaar.

Mogelijk biedt de instructie-DVD van ZLKLS meer houvast.

Knelpunten:

We gebruiken nu schrijffletters vanaf het begin. ZLKLS heeft een andere visie en werkt in het begin met de leesletters. Voor de kleuters is de schrijffletter te moeilijk en ook zij bieden de leesletters aan. Hierdoor is de doorgaande lijn moeilijker. Veel leerlingen in groep 3 hebben in het begin moeite met de lettertrajecten. Men wil verder nadenken over de keuze en dit opnieuw bespreken.

VLL biedt kapstokwoorden aan waarin steeds 1 letter centraal staat.

ZLKLS gaat uit van het gelijktijdig aanleren van alle letters uit het woord.

Wil men hiertoe overgaan, dan moet de hele methode VLL omgegooid worden. Dat heeft veel consequenties. Men moet dan kris-kras door het boek en de pas ontwikkelde takenkaarten zijn dan niet bruikbaar meer.

Op dit moment heeft men niet helder wat dit alles precies inhoudt. Nadere bezinning hierop is nodig.

Het aanbod van de ZLKLS categorieën in groep 3 heeft gevolgen voor volgend jaar in groep 4. Hoe daar mee om te gaan?

Visie:

Het werken met de klankgebaren heeft duidelijk effect. Vooral de zwakkere leerlingen hebben er veel ondersteuning van.

We willen werken met een krachtige instructie en duidelijke lees- en spellingsregels voor de leerlingen, waarbij de meervoudige intelligentie aangesproken wordt. ZLKLS biedt hiervoor een toepasbare methodiek. We willen dit stapsgewijs uitproberen en gaandeweg het proces beslissen of dit aansluit en hoe dit voortgezet wordt in de hogere groepen.

Afspraken:

De leerkrachten bekijken de instructie-DVD van ZLKLS en bestuderen de handleiding.

Volgende week geen overleg samen met de onderbouwgroepen maar met de collega's van groep 4 om samen af te stemmen. De onderbouw heeft hun visie en acties goed geformuleerd. Groep 3 neemt er schriftelijk kennis van.

Belevingsverslag:

Mijn verwachtingen naar mijn deelteam toe waren te hoog. Ik ging er van uit dat men de methodiek had gelezen en volgens de methodiek zou experimenteren in de klas. Ik heb hierin te weinig rekening gehouden met de onbekendheid met de methode van de mensen. Ik merk dat ik meer aansturend en begeleidend zal moeten zijn in het proces.

De mensen zijn nog zoekende en men is het er over eens dat er eerst duidelijkheid moet zijn. Men dacht actief mee. Eigen initiatief was al om groep 4 te betrekken bij het overleg. De collega's stralen duidelijk uit dat ze de schouders er onder willen zetten. Ze willen zich inzetten om volgens de methodiek te gaan werken.

Verslag: Ans.

Bijlage 7:

AGENDA BOUW-TEAMVERGADERING 20 mrt 2012 obs Anoniem

Voor ALLEN

Lokaal: Naam Leerkracht (en andere lokalen) Aanvang: 15.45 uur

Notuleren van acties: Naam Leerkracht

De agenda is niet conform jaarplanning maar omgegooid i.v.m. de ontwikkelingen binnen Overkoepelend Schoolbestuur én de diepte-analyse LOVS én Jose Schraven.

BOUW

1. DIDACTISCHE en PEDAGOGISCHE ZAKEN.

- 15.45u- 16.15u: Groep 1 t/m 2 lokaal Naam Leerkracht: bouwonderwerpen.
- 15.45u- 16.15u: Groep 3 t/m 4 lokaal Naam Leerkracht: onderwerp José Schraven.
- 15.45u- 16.15u: Groep 5 t/m 8 lokaal Naam Leerkracht: Cito-eindtoets groep 8.

Verslag:

Aanwezig: 3 leerkrachten groep 3, 3 leerkrachten groep 4, IB'er bovenbouw en Ans (onderzoekster).

Van het overleg werd een audio-opname gemaakt om het uitwerken te vergemakkelijken.

Doel van de vergadering: Hoe gaan we verder met de methodiek ZLKLS?

Er is een zorgsignaal lezen en spelling geconstateerd. De groep vindt dat we actief moeten zoeken naar mogelijkheden ter verbetering.

De leerkrachten van groep 3 geven aan, tot nu toe alleen nog maar gewerkt te hebben met de ondersteuning van de klankgebaren en in 1 groep drie met de hakkaarten. De wijze van inoefenen is nog nauwelijks aan bod gekomen. Het geven van een dagelijks dictee gebeurt in 1 van de 2 groepen 3. Deze groep 3 werkt ook met het zingend lezen. Ook deze ervaringen zijn erg positief. Het helpt de leerlingen om sneller over te gaan naar vloeiend lezen en minder te hakken en plakken.

Ondertussen is de klankzuivere periode met het aanleren van de klankgebaren voorbij. Dit werkte bijzonder goed en de leerkrachten blijven hiermee werken.

Nu komen in groep 3 de eerste spellingscategorieën in beeld. De 3 leerkrachten die individuele leerlingenzorg hebben gegeven erkennen dat de manier van aanbieden uit ZLKLS met name voor zwakkere leerlingen goed werkt (door opdreunen van de regel als een versje, dit goed opnemen in het geheugen).

De leerkrachten van groep 3 zijn erg huiverig voor het loslaten van de planning van de eigen methode. ZLKLS wil alle letters van het woord tegelijk aanbieden waardoor een totaal andere planning ontstaat die verregaande consequenties heeft voor het aanbod, de boekjes, het werkboek, de schrijfoefeningen en de takenkaarten. Het zal een flink gepuzzel worden met veel extra werk. Ondanks dat ZLKLS hiervoor een planning m.b.t. VLL voorhanden heeft. De leerkrachten van groep 3 staan hier erg huiverig tegenover. Er is nog veel onduidelijkheid welke impact het heeft. Mogelijk zijn er andere scholen die hier al mee werken waar we praktische informatie kunnen krijgen.

We vragen ons af of dit werkelijk een wezenlijk onderdeel is van ZLKLS. Met de planning van onze eigen VLL methode als basis kunnen we ZLKLS volledig toepassen. Het is een visie van Schraven om alle letters uit een woord tegelijk te leren om daarmee radend lezen zoveel mogelijk te voorkomen. Binnen onze eigen methode kunnen we alle oefentechnieken en structuren gewoon toepassen, zonder

in deze visie mee te gaan.

Op zich zijn de regels hetzelfde als in onze spellingsmethode, alleen gebruiken wij andere namen. De namen uit onze eigen spellingsmethode (b.v. R4) zeggen onze leerlingen niets. Zelfs de leerkracht moet vaak even spieken welke spellingscategorie er bij hoort. De 'versjes' van ZLKLS zouden wel meerwaarde kunnen hebben.

Men is echter sceptisch wat betreft het invoeren. Hoe moet dat? Laat je de eigen spellingsmethode los? Er wordt aangegeven dat we mogelijk de benamingen en het versje van ZLKLS kunnen inpassen in plaats van de categorie/spellingsregel uit de eigen methode.

De methodiek is niet iets wat je in een enkele groep doet, maar moet worden doorgetrokken van groep 1 t/m 8. Het zou vervolg moeten krijgen.

Ook nu komt weer de discussie op gang over blokletter of schrijfletter gebruik. De voor- en nadelen worden opnieuw besproken. Voor beiden valt wat te zeggen.

We noteren de volgende afspraken:

- Iedereen gaat aan de slag met het geven van een dagelijks dictee.
- De leerkrachten van groep 4 bestuderen de handleiding van ZLKLS en kijken de DVD.
- De leerkrachten van groep 4 bekijken de mogelijkheid om de ZLKLS-categorieën te koppelen aan onze methode 'Spelling in beeld'.
- De leerkrachten van groep 3 informeren morgen bij de 'Netwerk-bijeenkomst' naar ervaringen met VLL volgens de planning van ZLKLS.
- De leerkrachten van groep 3 gaan op 28 maart a.s. samen met de onderzoeker om tafel om gericht af te stemmen hoe we verder gaan.

Belevingsverslag:

Er is zeker enthousiasme bij de mensen om te experimenteren. Het is duidelijk dat men wil weten wat voor meerwaarde de methodiek biedt.

De mensen van groep 4 zijn enerzijds heel enthousiast, maar zijn ook sceptisch over het gebruik van de methodiek in combinatie met de taalmethode. Men overziet niet zo goed waar het naar toe gaat.

Ook bij groep 3 merk ik behoefte aan veiligheid. Ik merk dat men opziet tegen het loslaten van oude patronen en beginnen aan iets nieuws.

Er was zeker goede wil en eigenaarschap in het verkrijgen van verdieptere informatie.

Het was een open gesprek. Mensen gaven elkaar ruimte en vulden elkaar aan. Men wil vooral eerst uitproberen hoe zaken werken, wat de ervaringen van anderen zijn en welke ervaringen wij daar zelf aan toe kunnen voegen.

Verslag: Ans.

Bijlage 8:

Overleg groepen 3 m.b.t. afspraken methodiek ZLKLS d.d. 28-03-2012:

Aanwezig: Leerkracht 1, Leerkracht 2, Leerkracht 4 en Ans (onderzoekster).
Van dit overleg werd een audio-opname gemaakt om het uitwerken te vergemakkelijken.

- De collega van groep 3B heeft contact gehad met een school in een buurdorp op advies van de AB begeleidster van het SBO. Deze school werkt al vanaf 2000 met ZLKLS. De ervaringen zijn zeer positief, maar het was een hele kluit om het op te starten. Men volgt er de methodiek niet klakkeloos, maar ze halen er dingen uit die passen bij hun school. Ook wij willen de methodiek op deze wijze in gaan zetten. Het moet passen bij onze school.
De betreffende collega-school werkt volgens de planning van ZLKLS en laat daarbij de planning van VLL los. Ze hebben ons kern 1 opgestuurd. Het effect is dat ze kriskras door de boekjes heen gaan. Onze leerkrachten staan hier kritisch tegenover. Wij vinden het handiger om VLL te blijven volgen. Er zijn steeds meer leerlingen die veel behoefte hebben aan structuur. Kriskras door de methode bevordert dat niet. Een van onze groep 3 leerkrachten heeft op het netwerk van scholen uit onze regio nagevraagd hoe zij het doen. De meeste scholen die met ZLKLS werken, hanteren de planning van VLL en halen dingen uit ZLKLS die bij de school passen. Onze groep 3 leerkrachten vinden het al een hele kluit om de gebaren aan te leren. De ervaringen hiermee zijn zeer positief. Ze denken dat het iedere dag inoefenen volgens een vaste structuur, ook goed zal gaan werken. Ze denken dat dit meerwaarde zal bieden voor leerlingen die moeite hebben met het automatiseren van de stof.
- We zien dat we veel dingen uit ZLKLS eenvoudig in kunnen plannen binnen onze methode. De grote vraag is hoe we er dan mee verder gaan na groep 3. We zullen dit aan het einde van het schooljaar goed met de rest af moeten stemmen. We zien wel dat ZLKLS met klankgroepen werkt, ook onze methode 'Spelling in beeld' werkt met klankgroepen.
- Wat betreft de categorieën:
De leerkrachten vragen zich af hoe ze om moeten gaan met het woord: jassen.
Moet je uitgaan van de klankgroepen (ja ~ sen) of ga je de kinderen leren om uit te gaan van het grondwoord: jas? In de methodiek ZLKLS wordt over beide zaken gesproken.
We komen er niet uit. De leerkracht zal het na vragen aan de collega die de workshop gaf.
- Er wordt gepraat over hoe de letters op te hangen. In het begin zijn het er nog maar weinig, maar als alle letters hangen neemt dit een groot deel van het bord in beslag. Beide klassen bekijken wat de handigste methode is. Te denken valt aan een los bord wat omgedraaid kan worden bij dictie. Ook kan (een deel van) het vaste bord gebruikt worden waar een doek overheen wordt

gehangen tijdens het dictee. De leerkrachten denken hier over na.

- Ook een probleem is hoe we dan omgaan met het ophangen van de kapstokwoorden van de methode VLL met de bijbehorende letters/woordjes? Hoe gaan we dat doen. Ook hier denken we de komende periode over na.

Wat betreft de voortgang maken we de volgende afspraken: Actieplan

- Ans vraagt na bij Leerkracht 6 na of er een digitaal document met de te gebruiken klankgebaren is. Indien dit er niet is, dan maakt ze dit digitaal aan. Hierin worden afspraken over het gebruik van de werkwijze op onze school opgenomen.
- Iedere groep hangt het klankenschema zichtbaar op, waarbij het toch af te dekken moet zijn.
- Ans zorgt dat de kopieermoeder de categoriekaarten voor beide klassen uitvergroot, print en lamineert.
- De categorie-kaarten die in het vervolg aan bod komen worden vanaf nu zichtbaar in de klas opgehangen.
- Vanaf kern 11 komen de open en gesloten lettergreep aan bod. Dan introduceren we de termen *klankvoet* en *klankteen*. Volgend schooljaar beginnen we na kern 6 met het introduceren van deze termen.
- De categorieën NK NG en CHT zijn al aan bod geweest volgens VLL, maar niet op de manier van ZLKLS geïntroduceerd. Dit gaan we de kinderen dit schooljaar alsnog op deze manier leren.
- Klankvoeten, klanktenen en de klankstraat komt vanaf kern 11. Deze worden dan meteen aangeleerd.
- Ans zorgt dat de kopieermoeder de Au en de Ei plaat kopieert.
- Au en Ei plaat wordt opgehangen in de klas om naar te kunnen verwijzen.
- In het digitale document ZLKLS wordt opgenomen dat we structureel spreken over Adje Au en Otje Ou.
- Ans zorgt dat de kopieermoeder voor iedere klas setjes hakkaarten maakt. Ze worden in een waaier gedaan met een splitpen. In het begin van het schooljaar krijgen de leerlingen alleen de eerste hakkaart. Bij uitbreiding van het aantal letters komt de volgende kaart er steeds bij. We gaan uniforme kleuren hanteren.
- De hakkaarten worden vanaf nu structureel ingezet in de klas.
- De leerkrachten geven iedere dag een dictee en doen voorafgaand hieraan even auditieve oefeningen.
- We blijven voorlopig de schrijffletters gebruiken en gaan volgend schooljaar niet terug naar het gebruik van blokletters. We willen eerst zorgen dat we de methodiek goed onder de knie krijgen. Als we daarmee bekend zijn kunnen we wellicht beter afwegen wat wij als school hierin het beste vinden. We vinden het belangrijk dat de kinderen maar 1 soort letters hoeven te leren schrijven. Door de schrijffletters het hele jaar te gebruiken is de schrijfvaardigheid van woorden in groep 4 voldoende ontwikkeld om de dictees vlot te kunnen schrijven.

- In de bouwvergadering van 8 mei 2012 bespreken we kort met elkaar de voortgang.
- De tweede week van juni evalueren we het proces en maken we afspraken voor het nieuwe schooljaar. De groepsindeling voor het nieuwe schooljaar is dan bekend. Mogelijke nieuwe (andere) collega's kunnen dan aanschuiven bij dit overleg i.v.m. de voortgang volgend schooljaar.
- Tijdens de evaluatie kijken we of we het klankgebaar van de B vervangen door de bal en de muur.
- Ans kijkt in de orthotheek of we verhaaltjes en woordrijtjes voorhanden hebben van b.v. 'de Leessleutel'.
- Ans brengt in de bouwvergadering van groep 1-2 de potloodhantering weer eens onder de aandacht.
- De leerkracht mailt de collega die de workshop gaf om na te vragen hoe om te gaan met enerzijds: grondwoord en anderzijds in klankgroepen verdelen.

Verslag: Ans.

Bijlage 9:

Teamvergadering groep 1 t/m 8 over zorgsignaal en terugkoppeling van ZLKLS d.d. 05-04-2012.

AGENDA TEAMVERGADERING 5 april 2012 obs Anoniem.

Voor aanwezigen. Lokaal Leerkracht. Aanvang: 15.45 uur.

Notuleren van acties: Naam leerkracht (beginnen bij groep 1-2)

1. **OPENING EN INVENTARISATIE RONDVRAAG.** (15.45u)
 - Actielijst d.d. 20-03-2011. (laatste keer leerkracht; vandaag n.v.t.)
2. **DIDACTISCHE en PEDAGOGISCHE ZAKEN.** (15.50u - 16.40u)
 - **Spelling. (schoolafspraken maken n.a.v. diepte-analyse LOVS)**
We hebben op een tweetal momenten de diepteanalyse LOVS besproken en een aantal bevinden en mogelijke acties benoemd. Deze bouwstenen hebben geleid tot een voorstel actieplan 'spelling' (door IB'ers en directeur). Dit voorstel actieplan spelling ligt nu ter afweging en vaststelling voor.
(afwezige teamleden s.v.p. overleggen met duo partner zodat we de mening van alle teamleden kennen)
 - **Zorg. (CITO; zie bijlage) (IB'ers)** (16.40u - 16.55u)
 - **Schoolmaatschappelijk werk. (IB'ers)**
Korte evaluatie.
3. **ORGANISATORISCHE/PRAKTISCHE ZAKEN.** (16.55u - 17.10u)
 - **Kindcentrum Weisterbeek.** Niet rendabel. Zie mijn mail van 27 maart. Graag jullie ideeën zoals gevraagd. (Zumba?)
 - **OV. Algemeen:** het loopt nog niet zo als zou moeten. Ook nu nemen er weer mensen afscheid. **Jaarvergadering: nieuwe datum: 10 mei a.s..** Aanwezige teamleden: 2 per bouw (in de bouw afspreken; op toerbeurt).
 - **De werkgroepen ontwikkelingsonderwerpen.** Graag korte stand van zaken door de kartrekkers of een lid van de werkgroep (2 minuten per onderwerp).
 - **Sociale vaardigheidstraining op school door Naam begeleider, aanvang september 2012.** Kijk in overleg met IB'ers of er kinderen zijn die hiervoor in aanmerking komen en adviseer dan eventueel de ouders (bericht is per mail naar de ouders verstuurd).
4. **RONDVRAAG en SLUITING** (17.10u - 17.15u)

Directeur.

Betreffende onderdeel uit de diepte-analyse:

Conclusie Zorgsignaal 2 (spelling) + acties.

Spelling is onder niveau en de resultaten moeten op een hoger peil gebracht worden.

Mogelijke oorzaken na analyse van ons aanbod.

- Mogelijke mindere score doordat de in 2010-2011 ingevoerde methode minder herhaalt.
- Te weinig spellingtijd? Effectiever gebruik van spelling tijd: minder tijd verspillen (opruimen, overgang lessen, instructie tijd).

- Methode stelt minder hoge eisen dan cito: bij methodegebonden toetsen (dictees) wel hoge scores.
- Bij methode Er wordt vooral getoetst wat net behandeld is.
- Er worden veel woordcategorieën getoetst die de leerlingen nog niet gehad hebben.
- Schrijfmethode en Vloeiend en Vlot spreken over lettergrepen en onze taal/spellingmethode spreekt over klankgroepen. Dit is een wezenlijk verschil.
- Beheerst een leerling 1 klank niet die in de toets 5 keer voorkomt dan heeft het 5 fouten.

Voorstellen acties voor de rest van schooljaar 2011-2012: (Bespreken/vaststellen op teamvergadering van 5 april; ben je afwezig: geef a.u.b. je mening/suggesties door aan je duo partner)

Verbeteren aanbod leesvoorwaarden in groep 1-2:

- De lees- schrijfhoek nadrukkelijker inzetten in de tweede helft van het schooljaar.
- Inzet van hakkaarten Schraven in tweede helft van het schooljaar.
- Takenboekjes differentiëren.

Vanaf nu meer spelling per week:

- Bovenbouw: 2 x 45min. per week + 1 x 30min. per week.
- Groep 4: 3 x 30min. per week.
- Groep 3: binnen de methode de methodiek Schraven toepassen.
(Advies: tijd uit de vrije taallessen halen).

Extra oefenmateriaal:

- Groep 4 t/m 8: Spellingbladen van de site gebruiken en in de klapper toevoegen. Starten met het aantekenen in de handleiding welke bladen gebruikt worden bij de onderdelen.

Software inzetten:

- Groep 4 t/m 8: Elk kind werkt met het computerprogramma. De zwakke spellers hebben een aparte groep.

Dagelijks dictee's geven:

- Groep 3: Via werkwijze Schraven de woorden gestructureerd oefenen en daarna een dictee hierover.
- Groep 4 t/m 8: Dagelijks starten met een 5 woorden dictee. Na afloop het dictee gezamenlijk kort bespreken.

Spellinggeweten toepassen bij andere lessen:

- Leerkrachten wijzen zeer frequent in de andere vakken op de spellingscategorieën die op dat moment in de methode aan bod komen (v.b.: dubbele medeklinker regel: ridders).
- Looprondte om leerlingen attent te maken tijdens het werken en niet achteraf.
- **Verdere concrete afspraken: en**

Aanzet maken van 1 lijn in functioneler en begrijpelijker aanbod spelling

- Groep 3: Inzet methodiek José Schraven.
- Groep 4: Volgend schooljaar verder gaan met de aangeboden categorieën Schraven van groep 3.

Verdere mogelijke acties n.a.v. de suggesties:

- Tijd effectiever benutten.
- Eerder de categorieën zichtbaar maken, zelfs al zijn ze nog niet aangeboden.

- Al na het signaaldictee meer inzetten op specifiek oefenen van die categorieën die moeilijk blijken te zijn.
- Categorieën herhalen. (wel kijken hoe dit te doen met uitlegkaarten; soms zitten categorieën voorgaande jaren er niet in).
- Minder tijd voor schrijven, maar spellingsoefeningen en schrijven combineren.
- **Ieder teamlid bekijkt de 10 tips voor een betere spelling(instructie)les uit de taalpiloot (Docenten\CITO\Kwaliteitskaart 19 tips voor betere spellingresultaten).**

Tijdspad:

Teamvergadering aanwezig 5 april. Afspraken vastleggen voor het resterende deel van schooljaar 2011-2012.

Studiedag 4 juni 2012: Evaluatie van de ondernomen acties en vervolg 2012-2013 aangeven.

Aanvullingen uit de bespreking:

Aanwezig: De leerkrachten van de donderdag.

Verbeteren aanbod leesvoorwaarden in groep 1-2:

- De lees- schrijfmaterialen **wekelijks** gebruiken.
- Klankgebaren blijven gebruiken.

Software inzetten:

- Groep 4 t/m 8: Elk kind werkt **frequent** met het computerprogramma.

Dagelijks dictee's geven:

- Groep 3: Via werkwijze Schraven de woorden gestructureerd oefenen en daarna een dictee hierover.
- Groep 4 t/m 8: minimaal **3 keer per week** een 5 woorden dictee. Na afloop het dictee gezamenlijk kort bespreken.

Spellinggeweten toepassen bij andere lessen:

- Bij een verhaal of verslag regelmatig letten op een bepaalde spellingsregel en deze ook apart beoordelen.

Algemeen:

Spellingsregels die in jouw groep aan bod komen ophangen in de klas.

Verdere mogelijke acties n.a.v. de suggesties:

- Woorden van spelling in WRTS zetten (gr. 6-7-8; zie startpagina).

Bevindingen uit de bespreking:

Met betrekking tot het invoeren van de methodiek ZLKLS van José Schraven kwam de opmerking van een van de leerkrachten uit de bovenbouw dat het invoeren hiervan op termijn consequenties zal hebben voor de verdere groepen.

Ook geeft men aan dat er sinds 2 jaar een nieuwe taal/spellingmethode is. Mensen vragen zich af waarom er zonder overleg tot iets anders besloten

wordt.

Het experimenteren met ZLKLS in de groepen 1 t/m 3 is echter verleden jaar in het jaarplan voor dit schooljaar (2011-2012) al goedgekeurd en vastgelegd.

Er wordt aangegeven dat alvorens dit door te voeren we hier als school gezamenlijk voor moeten kiezen. Lastig hierin is natuurlijk dat we gekozen hebben om eerst uit te proberen hoe het werkt en daartoe in de groepen 1 t/m 3 experimenteren. Maar de werkwijze van nu heeft voor het volgende schooljaar al consequenties voor de volgende groep.

Een volgend in te voeren traject zal met meer duidelijkheid besproken moeten worden.

Voor nu komen de bevindingen met ZLKLS aan het einde van het schooljaar ter bespreking en evaluatie op het rooster te staan.

Verslag: Ans

Bijlage 10:

Vragenlijst m.b.t. de methodiek:
 ‘Zo leer je kinderen lezen en spellen’ (ZLKLS)
 voor leerkrachten groep 1 t/m 3

Naam: Leerkracht 1 Begin

Datum: 16-03-2012

Nr.	Vraag	Ja	Nee
	Over de methodiek ZLKLS:		
1	Heb je de inleiding van de klapper gelezen?	X	
2	Heb je deel 1 (de klankzuivere periode) uit de klapper gelezen?		X
3	Heb je deel 2 (de niet klankzuivere periode) uit de klapper gelezen?		X
4	Heb je het filmpje met de klankgebaren gezien (computer)?		X
	Over de instructie DVD van ZLKLS:		
5	Heb je deel 1 (de klankzuivere periode) gezien?		X
6	Heb je deel 2 (de niet klankzuivere periode) gezien?		X
	Gebruik:		
7	Gebruik je de klankgebaren uniform (dezelfde gebaren in iedere groep)?	X	
8	Gebruik je de letterkaartjes in je klas?	X	
9	Hang je de letterkaarten op in een schema?		X
10	Maak je gebruik van de hakkaarten voor enkele kinderen?		X
11	Maak je gebruik van de hakkaarten voor de hele klas?		X
	Alleen in te vullen door leerkrachten groep 3:		
12	Heeft je klas een frontale opstelling?	X	
13	Gebruik je de categorie-kaarten in je klas?		X
14	Geef je elke dag een dictee?		X
15	Geef je dictees volgens de aanwijzingen van ZLKLS?		X
16	Is de uitleg uit de methodiek duidelijk voor jou?		X
17	Is de methodiek goed te gebruiken naast de huidige leesmethode?	X	

Opmerkingen:

Vragenlijst m.b.t. de methodiek:
‘Zo leer je kinderen lezen en spellen’ (ZLKLS)
voor leerkrachten groep 1 t/m 3

Naam: Leerkracht 2 Begin

Datum: 15-03-2012

Nr.	Vraag	Ja	Nee
	Over de methodiek ZLKLS:		
1	Heb je de inleiding van de klapper gelezen?	X	
2	Heb je deel 1 (de klankzuivere periode) uit de klapper gelezen?	X	
3	Heb je deel 2 (de niet klankzuivere periode) uit de klapper gelezen?		X
4	Heb je het filmpje met de klankgebaren gezien (computer)?		X
	Over de instructie DVD van ZLKLS:		
5	Heb je deel 1 (de klankzuivere periode) gezien?		X
6	Heb je deel 2 (de niet klankzuivere periode) gezien?		X
	Gebruik:		
7	Gebruik je de klankgebaren uniform (dezelfde gebaren in iedere groep)?	X	
8	Gebruik je de letterkaartjes in je klas?	X	
9	Hang je de letterkaarten op in een schema?	X	
10	Maak je gebruik van de hakkaarten voor enkele kinderen?		X
11	Maak je gebruik van de hakkaarten voor de hele klas?		X
	Alleen in te vullen door leerkrachten groep 3:		
12	Heeft je klas een frontale opstelling?	X	
13	Gebruik je de categorie-kaarten in je klas?		X
14	Geef je elke dag een dictee?	X	
15	Geef je dictees volgens de aanwijzingen van ZLKLS?		X
16	Is de uitleg uit de methodiek duidelijk voor jou?	X	
17	Is de methodiek goed te gebruiken naast de huidige leesmethode?	X	
Opmerkingen:			

Vragenlijst m.b.t. de methodiek:
‘Zo leer je kinderen lezen en spellen’ (ZLKLS)
voor leerkrachten groep 1 t/m 3

Naam: Leerkracht 3 Begin

Datum: 05-03-2012

Nr.	Vraag	Ja	Nee
	Over de methodiek ZLKLS:		
1	Heb je de inleiding van de klapper gelezen?		X
2	Heb je deel 1 (de klankzuivere periode) uit de klapper gelezen?		X
3	Heb je deel 2 (de niet klankzuivere periode) uit de klapper gelezen?		X
4	Heb je het filmpje met de klankgebaren gezien (computer)?	X	
	Over de instructie DVD van ZLKLS:		
5	Heb je deel 1 (de klankzuivere periode) gezien?		X
6	Heb je deel 2 (de niet klankzuivere periode) gezien?		X
	Gebruik:		
7	Gebruik je de klankgebaren uniform (dezelfde gebaren in iedere groep)?	X	
8	Gebruik je de letterkaartjes in je klas?	X	
9	Hang je de letterkaarten op in een schema?	X	
10	Maak je gebruik van de hakkaarten voor enkele kinderen?	X	
11	Maak je gebruik van de hakkaarten voor de hele klas?		X
	Alleen in te vullen door leerkrachten groep 3:		
12	Heeft je klas een frontale opstelling?	X	
13	Gebruik je de categorie-kaarten in je klas?		X
14	Geef je elke dag een dictee?		X
15	Geef je dictees volgens de aanwijzingen van ZLKLS?		X
16	Is de uitleg uit de methodiek duidelijk voor jou?		X
17	Is de methodiek goed te gebruiken naast de huidige leesmethode?	X	

Opmerkingen:

Ik heb me niet echt verdiept in het ZLKLS-gebeuren. Leerkracht 4 heeft me er het één en ander over verteld en dat pas ik wel toe.

Vragenlijst m.b.t. de methodiek:
‘Zo leer je kinderen lezen en spellen’ (ZLKLS)
voor leerkrachten groep 1 t/m 3

Naam: Leerkracht 4 Begin

Datum: 02-03-2012

Nr.	Vraag	Ja	Nee
	Over de methodiek ZLKLS:		
1	Heb je de inleiding van de klapper gelezen?	X	
2	Heb je deel 1 (de klankzuivere periode) uit de klapper gelezen?	X	
3	Heb je deel 2 (de niet klankzuivere periode) uit de klapper gelezen?		X alleen globaal
4	Heb je het filmpje met de klankgebaren gezien (computer)?	X	
	Over de instructie DVD van ZLKLS:		
5	Heb je deel 1 (de klankzuivere periode) gezien?		X
6	Heb je deel 2 (de niet klankzuivere periode) gezien?		X
	Gebruik:		
7	Gebruik je de klankgebaren uniform (dezelfde gebaren in iedere groep)?	X	
8	Gebruik je de letterkaartjes in je klas?	X	
9	Hang je de letterkaarten op in een schema?	X	
10	Maak je gebruik van de hakkaarten voor enkele kinderen?	X	
11	Maak je gebruik van de hakkaarten voor de hele klas?		X
	Alleen in te vullen door leerkrachten groep 3:		
12	Heeft je klas een frontale opstelling?	X	
13	Gebruik je de categorie-kaarten in je klas?		X
14	Geef je elke dag een dictee?		X
15	Geef je dictees volgens de aanwijzingen van ZLKLS?		X
16	Is de uitleg uit de methodiek duidelijk voor jou?	X	
17	Is de methodiek goed te gebruiken naast de huidige leesmethode?	X	

Opmerkingen:

Ad 10/11: Ik gebruik de hakkaarten af en toe voor de hele groep. Ik maak nog geen onderscheid tussen MMKM en MKMM. Ik besteed dus geen aandacht aan het vakje van de klinker.

Sommige kinderen hebben een eigen hakkaart in hun kastje. Met hen oefen ik tijdens het zelfstandig werken een paar woorden.

Ad 14/15: Wel vaak een dictee, niet dagelijks. Altijd 5 letters, 5 woorden, soms een zin.

Samen nakijken.

De letters zijn bij mij nog zichtbaar, alleen tijdens een toets niet.

Ik start niet altijd met auditieve analyse oefeningen.

In deze vragenlijst zie ik niks terug over het zingend lezen. Dit terwijl ik dit een hele grote meerwaarde vindt hebben. Alleen bij spelling hakken. Wij deden dat voorheen ook bij lezen.

Deel 1 zit ik al een beetje in. Met de au plaat en de ei plaat heb ik echter niks gedaan.

Deel 2 (de niet klankzuivere woorden is nog ver van mijn bed)

Vragenlijst m.b.t. de methodiek:
‘Zo leer je kinderen lezen en spellen’ (ZLKLS)
voor leerkrachten groep 1 t/m 3

Naam: Leerkracht 5 Begin

Datum: 15-03-2012

Nr.	Vraag	Ja	Nee
	Over de methodiek ZLKLS:		
1	Heb je de inleiding van de klapper gelezen?		X
2	Heb je deel 1 (de klankzuivere periode) uit de klapper gelezen?		X
3	Heb je deel 2 (de niet klankzuivere periode) uit de klapper gelezen?		X
4	Heb je het filmpje met de klankgebaren gezien (computer)?		X
	Over de instructie DVD van ZLKLS:		
5	Heb je deel 1 (de klankzuivere periode) gezien?		X
6	Heb je deel 2 (de niet klankzuivere periode) gezien?		X
	Gebruik:		
7	Gebruik je de klankgebaren uniform (dezelfde gebaren in iedere groep)?	X	
8	Gebruik je de letterkaartjes in je klas?		X
9	Hang je de letterkaarten op in een schema?		X
10	Maak je gebruik van de hakkaarten voor enkele kinderen?		X
11	Maak je gebruik van de hakkaarten voor de hele klas?		X
	Alleen in te vullen door leerkrachten groep 3:		
12	Heeft je klas een frontale opstelling?		
13	Gebruik je de categorie-kaarten in je klas?		
14	Geef je elke dag een dictee?		
15	Geef je dictees volgens de aanwijzingen van ZLKLS?		
16	Is de uitleg uit de methodiek duidelijk voor jou?		
17	Is de methodiek goed te gebruiken naast de huidige leesmethode?		
	Opmerkingen:		

Vragenlijst m.b.t. de methodiek:
‘Zo leer je kinderen lezen en spellen’ (ZLKLS)
voor leerkrachten groep 1 t/m 3

Naam: Leerkracht 6 Begin

Datum: 07-03-2012

Nr.	Vraag	Ja	Nee
	Over de methodiek ZLKLS:		
1	Heb je de inleiding van de klapper gelezen?	X	
2	Heb je deel 1 (de klankzuivere periode) uit de klapper gelezen?	X	
3	Heb je deel 2 (de niet klankzuivere periode) uit de klapper gelezen?	X	
4	Heb je het filmpje met de klankgebaren gezien (computer)?	X	
	Over de instructie DVD van ZLKLS:		
5	Heb je deel 1 (de klankzuivere periode) gezien?		X
6	Heb je deel 2 (de niet klankzuivere periode) gezien?		X
	Gebruik:		
7	Gebruik je de klankgebaren uniform (dezelfde gebaren in iedere groep)?	X	
8	Gebruik je de letterkaartjes in je klas?	X	
9	Hang je de letterkaarten op in een schema?	X	
10	Maak je gebruik van de hakkaarten voor enkele kinderen?		X
11	Maak je gebruik van de hakkaarten voor de hele klas?		X
	Alleen in te vullen door leerkrachten groep 3:		
12	Heeft je klas een frontale opstelling?		
13	Gebruik je de categorie-kaarten in je klas?		
14	Geef je elke dag een dictee?		
15	Geef je dictees volgens de aanwijzingen van ZLKLS?		
16	Is de uitleg uit de methodiek duidelijk voor jou?		
17	Is de methodiek goed te gebruiken naast de huidige leesmethode?		
Opmerkingen:			

Vragenlijst m.b.t. de methodiek:
‘Zo leer je kinderen lezen en spellen’ (ZLKLS)
voor leerkrachten groep 1 t/m 3

Naam: Leerkracht 7 Begin

Datum: 09-03-2012

Nr.	Vraag	Ja	Nee
	Over de methodiek ZLKLS:		
1	Heb je de inleiding van de klapper gelezen?	X	
2	Heb je deel 1 (de klankzuivere periode) uit de klapper gelezen?		X
3	Heb je deel 2 (de niet klankzuivere periode) uit de klapper gelezen?		X
4	Heb je het filmpje met de klankgebaren gezien (computer)?		X
	Over de instructie DVD van ZLKLS:		
5	Heb je deel 1 (de klankzuivere periode) gezien?		X
6	Heb je deel 2 (de niet klankzuivere periode) gezien?		X
	Gebruik:		
7	Gebruik je de klankgebaren uniform (dezelfde gebaren in iedere groep)?	X	
8	Gebruik je de letterkaartjes in je klas?	X	
9	Hang je de letterkaarten op in een schema?		X
10	Maak je gebruik van de hakkaarten voor enkele kinderen?		X
11	Maak je gebruik van de hakkaarten voor de hele klas?		X
	Alleen in te vullen door leerkrachten groep 3:		
12	Heeft je klas een frontale opstelling?		
13	Gebruik je de categorie-kaarten in je klas?		
14	Geef je elke dag een dictee?		
15	Geef je dictees volgens de aanwijzingen van ZLKLS?		
16	Is de uitleg uit de methodiek duidelijk voor jou?		
17	Is de methodiek goed te gebruiken naast de huidige leesmethode?		
	Opmerkingen:		
Ik heb me er nog niet zo in verdiept, want mijn WPO- stagiaire gebruikt dit schooljaar vooral deze methode. Zij geeft vooral les in mijn groep.			

Vragenlijst m.b.t. de methodiek:
‘Zo leer je kinderen lezen en spellen’ (ZLKLS)
voor leerkrachten groep 1 t/m 3

Naam: Leerkracht 8 Begin

Datum: 20-03-2012

Nr.	Vraag	Ja	Nee
	Over de methodiek ZLKLS:		
1	Heb je de inleiding van de klapper gelezen?		X
2	Heb je deel 1 (de klankzuivere periode) uit de klapper gelezen?		X
3	Heb je deel 2 (de niet klankzuivere periode) uit de klapper gelezen?		X
4	Heb je het filmpje met de klankgebaren gezien (computer)?		X
	Over de instructie DVD van ZLKLS:		
5	Heb je deel 1 (de klankzuivere periode) gezien?		X
6	Heb je deel 2 (de niet klankzuivere periode) gezien?		X
	Gebruik:		
7	Gebruik je de klankgebaren uniform (dezelfde gebaren in iedere groep)?	X	
8	Gebruik je de letterkaartjes in je klas?	X	
9	Hang je de letterkaarten op in een schema?		X
10	Maak je gebruik van de hakkaarten voor enkele kinderen?		X
11	Maak je gebruik van de hakkaarten voor de hele klas?		X
	Alleen in te vullen door leerkrachten groep 3:		
12	Heeft je klas een frontale opstelling?		
13	Gebruik je de categorie-kaarten in je klas?		
14	Geef je elke dag een dictee?		
15	Geef je dictees volgens de aanwijzingen van ZLKLS?		
16	Is de uitleg uit de methodiek duidelijk voor jou?		
17	Is de methodiek goed te gebruiken naast de huidige leesmethode?		

Opmerkingen:

Gr 1-2 heeft afgelopen bouwvergadering afgesproken om de hakkaarten uit te proberen.

Vragenlijst m.b.t. de methodiek:
‘Zo leer je kinderen lezen en spellen’ (ZLKLS)
voor leerkrachten groep 1 t/m 3

Naam: Leerkracht 9 Begin

Datum: 09-03-2012

Nr.	Vraag	Ja	Nee
	Over de methodiek ZLKLS:		
1	Heb je de inleiding van de klapper gelezen?		X
2	Heb je deel 1 (de klankzuivere periode) uit de klapper gelezen?		X
3	Heb je deel 2 (de niet klankzuivere periode) uit de klapper gelezen?		X
4	Heb je het filmpje met de klankgebaren gezien (computer)?	X	
	Over de instructie DVD van ZLKLS:		
5	Heb je deel 1 (de klankzuivere periode) gezien?		X
6	Heb je deel 2 (de niet klankzuivere periode) gezien?		X
	Gebruik:		
7	Gebruik je de klankgebaren uniform (dezelfde gebaren in iedere groep)?	X	
8	Gebruik je de letterkaartjes in je klas?	X	
9	Hang je de letterkaarten op in een schema?		X
10	Maak je gebruik van de hakkaarten voor enkele kinderen?		X
11	Maak je gebruik van de hakkaarten voor de hele klas?		X
	Alleen in te vullen door leerkrachten groep 3:		
12	Heeft je klas een frontale opstelling?		
13	Gebruik je de categorie-kaarten in je klas?		
14	Geef je elke dag een dictee?		
15	Geef je dictees volgens de aanwijzingen van ZLKLS?		
16	Is de uitleg uit de methodiek duidelijk voor jou?		
17	Is de methodiek goed te gebruiken naast de huidige leesmethode?		

Opmerkingen:

Kinderen in groep ½ zijn erg enthousiast over deze manier van werken. Hoge betrokkenheid. Je ziet dat ze erg veel steun hebben aan de visuele ondersteuning. Extra houvast. Echter zijn er ook kinderen die ondanks de gebaren het toch nog te weinig oppikken (signaal voor de lkr).

Op deze manier worden de letters toch al spelenderwijs aangeboden en kennen ze op 't eind van de kleuterperiode hopelijk meer letters actief.

Vragenlijst m.b.t. de methodiek:
‘Zo leer je kinderen lezen en spellen’ (ZLKLS)
voor leerkrachten groep 1 t/m 3

Naam: Leerkracht 10 Begin

Datum: 20-03-2012

Nr.	Vraag	Ja	Nee
	Over de methodiek ZLKLS:		
1	Heb je de inleiding van de klapper gelezen?	X	
2	Heb je deel 1 (de klankzuivere periode) uit de klapper gelezen?		X
3	Heb je deel 2 (de niet klankzuivere periode) uit de klapper gelezen?		X
4	Heb je het filmpje met de klankgebaren gezien (computer)?		X
	Over de instructie DVD van ZLKLS:		X
5	Heb je deel 1 (de klankzuivere periode) gezien?		X
6	Heb je deel 2 (de niet klankzuivere periode) gezien?		
	Gebruik:		
7	Gebruik je de klankgebaren uniform (dezelfde gebaren in iedere groep)?	X	
8	Gebruik je de letterkaartjes in je klas?		X
9	Hang je de letterkaarten op in een schema?		X
10	Maak je gebruik van de hakkaarten voor enkele kinderen?		X
11	Maak je gebruik van de hakkaarten voor de hele klas?		X
	Alleen in te vullen door leerkrachten groep 3:		
12	Heeft je klas een frontale opstelling?		
13	Gebruik je de categorie-kaarten in je klas?		
14	Geef je elke dag een dictee?		
15	Geef je dictees volgens de aanwijzingen van ZLKLS?		
16	Is de uitleg uit de methodiek duidelijk voor jou?		
17	Is de methodiek goed te gebruiken naast de huidige leesmethode?		

Opmerkingen:

We werken in onze klas met de klankgebaren en hangen de letters die we aanleren ook aan de muur. De kinderen vinden het leuk en door vaak te herhalen blijven de gebaren bij de klanken beter hangen. Kinderen die er aan toe zijn leren en onthouden de letters beter. Het is fijn om met de klankgebaren te werken.

Bijlage 11:

Vragenlijst m.b.t. de methodiek:
'Zo leer je kinderen lezen en spellen' (ZLKLS)
voor leerkrachten groep 1 t/m 3

Naam: Leerkracht 1 Eind

Datum: 26-04-2012

Nr.	Vraag	Ja	Nee
	Over de methodiek ZLKLS:		
1	Heb je de inleiding van de klapper gelezen?	X	
2	Heb je deel 1 (de klankzuivere periode) uit de klapper gelezen?	X	
3	Heb je deel 2 (de niet klankzuivere periode) uit de klapper gelezen?		X
4	Heb je het filmpje met de klankgebaren gezien (computer)?		X
	Over de instructie DVD van ZLKLS:		
5	Heb je deel 1 (de klankzuivere periode) gezien?		X
6	Heb je deel 2 (de niet klankzuivere periode) gezien?		X
	Gebruik:		
7	Gebruik je de klankgebaren uniform (dezelfde gebaren in iedere groep)?	X	
8	Gebruik je de letterkaartjes in je klas?	X	
9	Hang je de letterkaarten op in een schema?	X	
10	Maak je gebruik van de hakkaarten voor enkele kinderen?	X	
11	Maak je gebruik van de hakkaarten voor de hele klas?		X
	Alleen in te vullen door leerkrachten groep 3:		
12	Heeft je klas een frontale opstelling?	X	
13	Gebruik je de categorie-kaarten in je klas?	X	
14	Geef je elke dag een dictee?	X	
15	Geef je dictees volgens de aanwijzingen van ZLKLS?		X
16	Is de uitleg uit de methodiek duidelijk voor jou?	X	
17	Is de methodiek goed te gebruiken naast de huidige leesmethode?	X	
Opmerkingen:			

Vragenlijst m.b.t. de methodiek:
‘Zo leer je kinderen lezen en spellen’ (ZLKLS)
voor leerkrachten groep 1 t/m 3

Naam: Leerkracht 2 Eind

Datum: 26-04-2012

Nr.	Vraag	Ja	Nee
	Over de methodiek ZLKLS:		
1	Heb je de inleiding van de klapper gelezen?	X	
2	Heb je deel 1 (de klankzuivere periode) uit de klapper gelezen?	X	
3	Heb je deel 2 (de niet klankzuivere periode) uit de klapper gelezen?		X
4	Heb je het filmpje met de klankgebaren gezien (computer)?		X
	Over de instructie DVD van ZLKLS:		
5	Heb je deel 1 (de klankzuivere periode) gezien?	X	
6	Heb je deel 2 (de niet klankzuivere periode) gezien?	X	
	Gebruik:		
7	Gebruik je de klankgebaren uniform (dezelfde gebaren in iedere groep)?	X	
8	Gebruik je de letterkaartjes in je klas?	X	
9	Hang je de letterkaarten op in een schema?	X	
10	Maak je gebruik van de hakkaarten voor enkele kinderen?	X	
11	Maak je gebruik van de hakkaarten voor de hele klas?		X
	Alleen in te vullen door leerkrachten groep 3:		
12	Heeft je klas een frontale opstelling?	X	
13	Gebruik je de categorie-kaarten in je klas?	X	
14	Geef je elke dag een dictee?	X	
15	Geef je dictees volgens de aanwijzingen van ZLKLS?		X
16	Is de uitleg uit de methodiek duidelijk voor jou?	X	
17	Is de methodiek goed te gebruiken naast de huidige leesmethode?	X	
Opmerkingen:			

Vragenlijst m.b.t. de methodiek:
‘Zo leer je kinderen lezen en spellen’ (ZLKLS)
voor leerkrachten groep 1 t/m 3

Naam: Leerkracht 3 Eind

Datum: 23-04-2012

Nr.	Vraag	Ja	Nee
	Over de methodiek ZLKLS:		
1	Heb je de inleiding van de klapper gelezen?		X
2	Heb je deel 1 (de klankzuivere periode) uit de klapper gelezen?		X
3	Heb je deel 2 (de niet klankzuivere periode) uit de klapper gelezen?		X
4	Heb je het filmpje met de klankgebaren gezien (computer)?	X	
	Over de instructie DVD van ZLKLS:		
5	Heb je deel 1 (de klankzuivere periode) gezien?		X
6	Heb je deel 2 (de niet klankzuivere periode) gezien?		X
	Gebruik:		
7	Gebruik je de klankgebaren uniform (dezelfde gebaren in iedere groep)?	X	
8	Gebruik je de letterkaartjes in je klas?	X	
9	Hang je de letterkaarten op in een schema?	X	
10	Maak je gebruik van de hakkaarten voor enkele kinderen?	X	
11	Maak je gebruik van de hakkaarten voor de hele klas?		X
	Alleen in te vullen door leerkrachten groep 3:		
12	Heeft je klas een frontale opstelling?	X	
13	Gebruik je de categorie-kaarten in je klas?	X	
14	Geef je elke dag een dictee?		X
15	Geef je dictees volgens de aanwijzingen van ZLKLS?		X
16	Is de uitleg uit de methodiek duidelijk voor jou?		X
17	Is de methodiek goed te gebruiken naast de huidige leesmethode?	X	

Opmerkingen:

Vanwege vervanging werk slechts incidenteel met de methode. Ondertussen gebruik ik wel enkele categoriekaarten.

Vragenlijst m.b.t. de methodiek:
'Zo leer je kinderen lezen en spellen' (ZLKLS)
voor leerkrachten groep 1 t/m 3

Naam: Leerkracht 4 Eind

Datum: 24-04-2012

Nr.	Vraag	Ja	Nee
	Over de methodiek ZLKLS:		
1	Heb je de inleiding van de klapper gelezen?	X	
2	Heb je deel 1 (de klankzuivere periode) uit de klapper gelezen?	X	
3	Heb je deel 2 (de niet klankzuivere periode) uit de klapper gelezen?	X	
4	Heb je het filmpje met de klankgebaren gezien (computer)?	X	
	Over de instructie DVD van ZLKLS:		
5	Heb je deel 1 (de klankzuivere periode) gezien?	X	
6	Heb je deel 2 (de niet klankzuivere periode) gezien?	X	
	Gebruik:		
7	Gebruik je de klankgebaren uniform (dezelfde gebaren in iedere groep)?	X	
8	Gebruik je de letterkaartjes in je klas?	X	
9	Hang je de letterkaarten op in een schema?	X	
10	Maak je gebruik van de hakkaarten voor enkele kinderen?	X	
11	Maak je gebruik van de hakkaarten voor de hele klas?		X
	Alleen in te vullen door leerkrachten groep 3:		
12	Heeft je klas een frontale opstelling?	X	
13	Gebruik je de categorie-kaarten in je klas?	X	
14	Geef je elke dag een dictee?	X	
15	Geef je dictees volgens de aanwijzingen van ZLKLS?	X	
16	Is de uitleg uit de methodiek duidelijk voor jou?	X	
17	Is de methodiek goed te gebruiken naast de huidige leesmethode?	X	

Opmerkingen:

Ik gebruik wel de hakkaarten maar besteed geen aandacht aan het vakje voor de klinker. Dat zijn de kinderen niet gewend. Volgend schooljaar wil ik daar vanaf het begin mee starten.

Dictee is bijna dagelijks, het lukt niet altijd.

De au en de ei plaat ben ik nog maar net mee begonnen. Ook klankvoet en klankteen nog in de beginfase.

Vragenlijst m.b.t. de methodiek:
‘Zo leer je kinderen lezen en spellen’ (ZLKLS)
voor leerkrachten groep 1 t/m 3

Naam: Leerkracht 5 Eind

Datum: 28-04-2012

Nr.	Vraag	Ja	Nee
	Over de methodiek ZLKLS:		
1	Heb je de inleiding van de klapper gelezen?		X
2	Heb je deel 1 (de klankzuivere periode) uit de klapper gelezen?		X
3	Heb je deel 2 (de niet klankzuivere periode) uit de klapper gelezen?		X
4	Heb je het filmpje met de klankgebaren gezien (computer)?		X
	Over de instructie DVD van ZLKLS:		
5	Heb je deel 1 (de klankzuivere periode) gezien?		X
6	Heb je deel 2 (de niet klankzuivere periode) gezien?		X
	Gebruik:		
7	Gebruik je de klankgebaren uniform (dezelfde gebaren in iedere groep)?	X	
8	Gebruik je de letterkaartjes in je klas?		X
9	Hang je de letterkaarten op in een schema?		X
10	Maak je gebruik van de hakkaarten voor enkele kinderen?		X
11	Maak je gebruik van de hakkaarten voor de hele klas?		X
	Alleen in te vullen door leerkrachten groep 3:		
12	Heeft je klas een frontale opstelling?		
13	Gebruik je de categorie-kaarten in je klas?		
14	Geef je elke dag een dictee?		
15	Geef je dictees volgens de aanwijzingen van ZLKLS?		
16	Is de uitleg uit de methodiek duidelijk voor jou?		
17	Is de methodiek goed te gebruiken naast de huidige leesmethode?		
Opmerkingen:			

Vragenlijst m.b.t. de methodiek:
‘Zo leer je kinderen lezen en spellen’ (ZLKLS)
voor leerkrachten groep 1 t/m 3

Naam: Leerkracht 6 Eind

Datum: 24-04-2012

Nr.	Vraag	Ja	Nee
	Over de methodiek ZLKLS:		
1	Heb je de inleiding van de klapper gelezen?	X	
2	Heb je deel 1 (de klankzuivere periode) uit de klapper gelezen?	X	
3	Heb je deel 2 (de niet klankzuivere periode) uit de klapper gelezen?	X	
4	Heb je het filmpje met de klankgebaren gezien (computer)?	X	
	Over de instructie DVD van ZLKLS:		
5	Heb je deel 1 (de klankzuivere periode) gezien?	X	
6	Heb je deel 2 (de niet klankzuivere periode) gezien?		X
	Gebruik:		
7	Gebruik je de klankgebaren uniform (dezelfde gebaren in iedere groep)?	X	
8	Gebruik je de letterkaartjes in je klas?	X	
9	Hang je de letterkaarten op in een schema?	X	
10	Maak je gebruik van de hakkaarten voor enkele kinderen?	X	
11	Maak je gebruik van de hakkaarten voor de hele klas?		X
	Alleen in te vullen door leerkrachten groep 3:		
12	Heeft je klas een frontale opstelling?		
13	Gebruik je de categorie-kaarten in je klas?		
14	Geef je elke dag een dictee?		
15	Geef je dictees volgens de aanwijzingen van ZLKLS?		
16	Is de uitleg uit de methodiek duidelijk voor jou?		
17	Is de methodiek goed te gebruiken naast de huidige leesmethode?		
Opmerkingen:			

Vragenlijst m.b.t. de methodiek:
‘Zo leer je kinderen lezen en spellen’ (ZLKLS)
voor leerkrachten groep 1 t/m 3

Naam: Leerkracht 7 Eind

Datum: 27-04-2012

Nr.	Vraag	Ja	Nee
	Over de methodiek ZLKLS:		
1	Heb je de inleiding van de klapper gelezen?	X	
2	Heb je deel 1 (de klankzuivere periode) uit de klapper gelezen?		X
3	Heb je deel 2 (de niet klankzuivere periode) uit de klapper gelezen?		X
4	Heb je het filmpje met de klankgebaren gezien (computer)?		X
	Over de instructie DVD van ZLKLS:		
5	Heb je deel 1 (de klankzuivere periode) gezien?		X
6	Heb je deel 2 (de niet klankzuivere periode) gezien?		X
	Gebruik:		
7	Gebruik je de klankgebaren uniform (dezelfde gebaren in iedere groep)?	X	
8	Gebruik je de letterkaartjes in je klas?	X	
9	Hang je de letterkaarten op in een schema?		X
10	Maak je gebruik van de hakkaarten voor enkele kinderen?	X	
11	Maak je gebruik van de hakkaarten voor de hele klas?		X
	Alleen in te vullen door leerkrachten groep 3:		
12	Heeft je klas een frontale opstelling?		
13	Gebruik je de categorie-kaarten in je klas?		
14	Geef je elke dag een dictee?		
15	Geef je dictees volgens de aanwijzingen van ZLKLS?		
16	Is de uitleg uit de methodiek duidelijk voor jou?		
17	Is de methodiek goed te gebruiken naast de huidige leesmethode?		

Opmerkingen:

Ik ben de afgelopen periode niet in mijn groep geweest vanwege de blokstage (afstuderen) van mijn WPO-stagiaire. Heb dus zelf weinig nieuws gedaan. De stagiaire heeft met enkele kinderen met de hakkaarten gewerkt.

Vragenlijst m.b.t. de methodiek:
‘Zo leer je kinderen lezen en spellen’ (ZLKLS)
voor leerkrachten groep 1 t/m 3

Naam: Leerkracht 8 Eind

Datum: 27-04-2012

Nr.	Vraag	Ja	Nee
	Over de methodiek ZLKLS:		
1	Heb je de inleiding van de klapper gelezen?		X
2	Heb je deel 1 (de klankzuivere periode) uit de klapper gelezen?		X
3	Heb je deel 2 (de niet klankzuivere periode) uit de klapper gelezen?		X
4	Heb je het filmpje met de klankgebaren gezien (computer)?		X
	Over de instructie DVD van ZLKLS:		
5	Heb je deel 1 (de klankzuivere periode) gezien?		X
6	Heb je deel 2 (de niet klankzuivere periode) gezien?		X
	Gebruik:		
7	Gebruik je de klankgebaren uniform (dezelfde gebaren in iedere groep)?	X	
8	Gebruik je de letterkaartjes in je klas?	X	
9	Hang je de letterkaarten op in een schema?		X
10	Maak je gebruik van de hakkaarten voor enkele kinderen?	X	
11	Maak je gebruik van de hakkaarten voor de hele klas?		X
	Alleen in te vullen door leerkrachten groep 3:		
12	Heeft je klas een frontale opstelling?		
13	Gebruik je de categorie-kaarten in je klas?		
14	Geef je elke dag een dictee?		
15	Geef je dictees volgens de aanwijzingen van ZLKLS?		
16	Is de uitleg uit de methodiek duidelijk voor jou?		
17	Is de methodiek goed te gebruiken naast de huidige leesmethode?		
Opmerkingen:			

Vragenlijst m.b.t. de methodiek:
‘Zo leer je kinderen lezen en spellen’ (ZLKLS)
voor leerkrachten groep 1 t/m 3

Naam: Leerkracht 9 Eind

Datum: 20-04-2012

Nr.	Vraag	Ja	Nee
	Over de methodiek ZLKLS:		
1	Heb je de inleiding van de klapper gelezen?		X
2	Heb je deel 1 (de klankzuivere periode) uit de klapper gelezen?		X
3	Heb je deel 2 (de niet klankzuivere periode) uit de klapper gelezen?		X
4	Heb je het filmpje met de klankgebaren gezien (computer)?	X	
	Over de instructie DVD van ZLKLS:		
5	Heb je deel 1 (de klankzuivere periode) gezien?	X	
6	Heb je deel 2 (de niet klankzuivere periode) gezien?		X
	Gebruik:		
7	Gebruik je de klankgebaren uniform (dezelfde gebaren in iedere groep)?	X	
8	Gebruik je de letterkaartjes in je klas?	X	
9	Hang je de letterkaarten op in een schema?		X
10	Maak je gebruik van de hakkaarten voor enkele kinderen?	X	
11	Maak je gebruik van de hakkaarten voor de hele klas?		X
	Alleen in te vullen door leerkrachten groep 3:		
12	Heeft je klas een frontale opstelling?		
13	Gebruik je de categorie-kaarten in je klas?		
14	Geef je elke dag een dictee?		
15	Geef je dictees volgens de aanwijzingen van ZLKLS?		
16	Is de uitleg uit de methodiek duidelijk voor jou?		
17	Is de methodiek goed te gebruiken naast de huidige leesmethode?		

Opmerkingen:

Ik ben nu aan het experimenteren met de hakkaarten. Ik gebruik dit alleen nog maar in de kleine kring.

Vragenlijst m.b.t. de methodiek:
‘Zo leer je kinderen lezen en spellen’ (ZLKLS)
voor leerkrachten groep 1 t/m 3

Naam: Leerkracht 10 Eind

Datum: 25-04-2012

Nr.	Vraag	Ja	Nee
	Over de methodiek ZLKLS:		
1	Heb je de inleiding van de klapper gelezen?	X	
2	Heb je deel 1 (de klankzuivere periode) uit de klapper gelezen?	X	
3	Heb je deel 2 (de niet klankzuivere periode) uit de klapper gelezen?		X
4	Heb je het filmpje met de klankgebaren gezien (computer)?		X
	Over de instructie DVD van ZLKLS:		X
5	Heb je deel 1 (de klankzuivere periode) gezien?		X
6	Heb je deel 2 (de niet klankzuivere periode) gezien?		
	Gebruik:		
7	Gebruik je de klankgebaren uniform (dezelfde gebaren in iedere groep)?	X	
8	Gebruik je de letterkaartjes in je klas?		X
9	Hang je de letterkaarten op in een schema?		X
10	Maak je gebruik van de hakkaarten voor enkele kinderen?	X	
11	Maak je gebruik van de hakkaarten voor de hele klas?		X
	Alleen in te vullen door leerkrachten groep 3:		
12	Heeft je klas een frontale opstelling?		
13	Gebruik je de categorie-kaarten in je klas?		
14	Geef je elke dag een dictee?		
15	Geef je dictees volgens de aanwijzingen van ZLKLS?		
16	Is de uitleg uit de methodiek duidelijk voor jou?		
17	Is de methodiek goed te gebruiken naast de huidige leesmethode?		
Opmerkingen:			

Bijlage 12:

Kijkwijzer leerkrachtgedrag niet klankzuivere periode:

Leerkracht 1 Begin

	Ja	Soms	Nee	Opmerkingen
Dagelijkse terugblik:				
• De leerkracht herhaalt de voorgaande stof		x		
• Leerkracht haalt voorkennis op voor de nieuwe stof		x		
Presentatie:				
• Leerkracht hanteert een frontale opstelling	x			
• De leerkracht geeft het lesdoel aan		x		
• Leerkracht doorloopt het denkproces hardop / stap voor stap voordoen			x	
Begeleide inoefening:				
• Leerkracht begeleidt de kinderen duidelijk bij het oefenen	x			
• Leerkracht vraagt na of de kinderen het snappen	x			
• Leerkracht differentieert naar behoefte van de leerlingen	x			
• Leerkracht observeert de kinderen tijdens de instructie	x			
Lezen:				
• Het klankenschema hangt zichtbaar op			x	
• Er wordt geoefend met voor-koor-zelf lezen		x		
• Er wordt geoefend met het zingend lezen van zichtbare woorden		x		
Spellen:				
• Leerkracht maakt gebruik van hakkaarten			x	
• Aangeboden categoriekaarten hangen zichtbaar op			x	
• Categoriekaarten die wél met lezen aan bod kwamen maar nog niet bij spelling, hangen in de klas (b.v. lopen)			x	
• Leerkracht verwoordt hardop telkens de regel van de categorie			x	
• Kaartjes worden omgedraaid bij een dictee			x	
Dagelijks automatiseren spelling:				
• Auditieve analyse	x			
• Herhaling van eerdere categorieën spelling			x	
• Nieuwe categorie spelling			x	
• Woord schrijven (dictee)			x	
• Samen nakijken dictee		x		
Dagelijks automatiseren lezen:				
• Herhaling diverse onderdelen + voorgaande letters/woorden		x		
• Nieuwe categorie lezen	x			

• Woorden lezen	x			
• Klankvoeten		x		
• Tekst / boeken lezen	x			
• Race-lezen		x		
	Ja	Soms	Nee	Opmerkingen
Algemeen:				
• Vaste volgorde van activiteiten			x	
• Korte activiteiten	x			
• Leerkracht beheerst de termen en structuren uit de methodiek			x	
• Leerkracht steekt in op relatie met de kinderen	x			
• Leerkracht spreekt de kinderen aan op hun competenties	x			
• Leerkracht motiveert de kinderen bij het proces	x			

Aantekeningen:

Kijkwijzer leerkrachtgedrag niet klankzuivere periode:

Leerkracht 2 begin

	Ja	Soms	Nee	Opmerkingen
Dagelijkse terugblik:				
• De leerkracht herhaalt de voorgaande stof			x	
• Leerkracht haalt voorkennis op voor de nieuwe stof		x		
Presentatie:				
• Leerkracht hanteert een frontale opstelling	x			
• De leerkracht geeft het lesdoel aan		x		
• Leerkracht doorloopt het denkproces hardop / stap voor stap voordoen			x	
Begeleide inoefening:				
• Leerkracht begeleidt de kinderen duidelijk bij het oefenen	x			
• Leerkracht vraagt na of de kinderen het snappen	x			
• Leerkracht differentieert naar behoefte van de leerlingen	x			
• Leerkracht observeert de kinderen tijdens de instructie	x			
Lezen:				
• Het klankenschema hangt zichtbaar op			x	
• Er wordt geoefend met voor-koor-zelf lezen	x			
• Er wordt geoefend met het zingend lezen van zichtbare woorden		x		
Spellen:				
• Leerkracht maakt gebruik van hakkaarten			x	
• Aangeboden categoriekaarten hangen zichtbaar op			x	
• Categoriekaarten die wél met lezen aan bod kwamen maar nog niet bij spelling, hangen in de klas (b.v. lopen)			x	
• Leerkracht verwoordt hardop telkens de regel van de categorie			x	
• Kaartjes worden omgedraaid bij een dictee			x	
Dagelijks automatiseren spelling:				
• Auditieve analyse	x			
• Herhaling van eerdere categorieën spelling		x		
• Nieuwe categorie spelling			x	
• Woord schrijven (dictee)	x			
• Samen nakijken dictee			x	
Dagelijks automatiseren lezen:				
• Herhaling diverse onderdelen + voorgaande letters/woorden	x			
• Nieuwe categorie lezen	x			
• Woorden lezen	x			
• Klankvoeten			x	
• Tekst / boeken lezen	x			

• Race-lezen			x	
	Ja	Soms	Nee	Opmerkingen
Algemeen:				
• Vaste volgorde van activiteiten			x	
• Korte activiteiten	x			
• Leerkracht beheerst de termen en structuren uit de methodiek		x		
• Leerkracht steekt in op relatie met de kinderen	x			
• Leerkracht spreekt de kinderen aan op hun competenties	x			
• Leerkracht motiveert de kinderen bij het proces	x			

Aantekeningen:

Kijkwijzer leerkrachtgedrag niet klankzuivere periode:

Leerkracht 3 begin

	Ja	Soms	Nee	Opmerkingen
Dagelijkse terugblik:				
• De leerkracht herhaalt de voorgaande stof		x		vanuit de meth
• Leerkracht haalt voorkennis op voor de nieuwe stof		x		Vanuit de meth
Presentatie:				
• Leerkracht hanteert een frontale opstelling	x			
• De leerkracht geeft het lesdoel aan	x			
• Leerkracht doorloopt het denkproces hardop / stap voor stap voordoen		x		
Begeleide inoefening:				
• Leerkracht begeleidt de kinderen duidelijk bij het oefenen		x		
• Leerkracht vraagt na of de kinderen het snappen	x			
• Leerkracht differentieert naar behoefte van de leerlingen	x			
• Leerkracht observeert de kinderen tijdens de instructie	x			
Lezen:				
• Het klankenschema hangt zichtbaar op	x			
• Er wordt geoefend met voor-koor-zelf lezen		x		
• Er wordt geoefend met het zingend lezen van zichtbare woorden	x			
Spellen:				
• Leerkracht maakt gebruik van hakkaarten		x		
• Aangeboden categoriekaarten hangen zichtbaar op			x	
• Categoriekaarten die wél met lezen aan bod kwamen maar nog niet bij spelling, hangen in de klas (b.v. lopen)			x	
• Leerkracht verwoordt hardop telkens de regel van de categorie			x	
• Kaartjes worden omgedraaid bij een dictee			x	
Dagelijks automatiseren spelling:				
• Auditieve analyse		x		
• Herhaling van eerdere categorieën spelling	x			
• Nieuwe categorie spelling			x	
• Woord schrijven (dictee)			x	
• Samen nakijken dictee	x			
Dagelijks automatiseren lezen:				
• Herhaling diverse onderdelen + voorgaande letters/woorden		x		
• Nieuwe categorie lezen		x		
• Woorden lezen		x		
• Klankvoeten			x	
• Tekst / boeken lezen		x		

• Race-lezen			x	
	Ja	Soms	Nee	Opmerkingen
Algemeen:				
• Vaste volgorde van activiteiten		x		
• Korte activiteiten	x			
• Leerkracht beheerst de termen en structuren uit de methodiek			x	
• Leerkracht steekt in op relatie met de kinderen	x			
• Leerkracht spreekt de kinderen aan op hun competenties	x			
• Leerkracht motiveert de kinderen bij het proces	x			

Aantekeningen:

Kijkwijzer leerkrachtgedrag niet klankzuivere periode:

Leerkracht 4 begin

	Ja	Soms	Nee	Opmerkingen
Dagelijkse terugblik:				
• De leerkracht herhaalt de voorgaande stof			x	
• Leerkracht haalt voorkennis op voor de nieuwe stof		x		
Presentatie:				
• Leerkracht hanteert een frontale opstelling	x			
• De leerkracht geeft het lesdoel aan		x		
• Leerkracht doorloopt het denkproces hardop / stap voor stap voordoen		x		
Begeleide inoefening:				
• Leerkracht begeleidt de kinderen duidelijk bij het oefenen	x			
• Leerkracht vraagt na of de kinderen het snappen	x			
• Leerkracht differentieert naar behoefte van de leerlingen	x			
• Leerkracht observeert de kinderen tijdens de instructie	x			
Lezen:				
• Het klankenschema hangt zichtbaar op	x			
• Er wordt geoefend met voor-koor-zelf lezen	x			
• Er wordt geoefend met het zingend lezen van zichtbare woorden	x			
Spellen:				
• Leerkracht maakt gebruik van hakkaarten		x		
• Aangeboden categoriekaarten hangen zichtbaar op			x	
• Categoriekaarten die wél met lezen aan bod kwamen maar nog niet bij spelling, hangen in de klas (b.v. lopen)			x	
• Leerkracht verwoordt hardop telkens de regel van de categorie		x		
• Kaartjes worden omgedraaid bij een dictee			x	
Dagelijks automatiseren spelling:				
• Auditieve analyse	x			
• Herhaling van eerdere categorieën spelling	x			
• Nieuwe categorie spelling			x	
• Woord schrijven (dictee)	x			
• Samen nakijken dictee	x			
Dagelijks automatiseren lezen:				
• Herhaling diverse onderdelen + voorgaande letters/woorden	x			
• Nieuwe categorie lezen	x			
• Woorden lezen		x		
• Klankvoeten			x	
• Tekst / boeken lezen	x			

• Race-lezen		x		
	Ja	Soms	Nee	Opmerkingen
Algemeen:				
• Vaste volgorde van activiteiten			x	
• Korte activiteiten	x			
• Leerkracht beheerst de termen en structuren uit de methodiek		x		
• Leerkracht steekt in op relatie met de kinderen	x			
• Leerkracht spreekt de kinderen aan op hun competenties	x			
• Leerkracht motiveert de kinderen bij het proces	x			

Aantekeningen:

Bijlage 13:

Kijkwijzer leerkrachtgedrag niet klankzuivere periode:

Leerkracht 1 Eind

	Ja	Soms	Nee	Opmerkingen
Dagelijkse terugblik:				
• De leerkracht herhaalt de voorgaande stof		x		
• Leerkracht haalt voorkennis op voor de nieuwe stof		x		
Presentatie:				
• Leerkracht hanteert een frontale opstelling	x			
• De leerkracht geeft het lesdoel aan		x		
• Leerkracht doorloopt het denkproces hardop / stap voor stap voordoen			x	
Begeleide inoefening:				
• Leerkracht begeleidt de kinderen duidelijk bij het oefenen	x			
• Leerkracht vraagt na of de kinderen het snappen	x			
• Leerkracht differentieert naar behoefte van de leerlingen	x			
• Leerkracht observeert de kinderen tijdens de instructie	x			
Lezen:				
• Het klankenschema hangt zichtbaar op	x			
• Er wordt geoefend met voor-koor-zelf lezen		x		
• Er wordt geoefend met het zingend lezen van zichtbare woorden	x			
Spellen:				
• Leerkracht maakt gebruik van hakkaarten		x		
• Aangeboden categoriekaarten hangen zichtbaar op	x			
• Categoriekaarten die wél met lezen aan bod kwamen maar nog niet bij spelling, hangen in de klas (b.v. lopen)			x	
• Leerkracht verwoordt hardop telkens de regel van de categorie	x			
• Kaartjes worden omgedraaid bij een dictee	x			
Dagelijks automatiseren spelling:				
• Auditieve analyse	x			
• Herhaling van eerdere categorieën spelling		x		
• Nieuwe categorie spelling		x		
• Woord schrijven (dictee)	x			
• Samen nakijken dictee		x		
Dagelijks automatiseren lezen:				
• Herhaling diverse onderdelen + voorgaande letters/woorden		x		
• Nieuwe categorie lezen	x			

• Woorden lezen	x			
• Klankvoeten	x			
• Tekst / boeken lezen	x			
• Race-lezen		x		
	Ja	Soms	Nee	Opmerkingen
Algemeen:				
• Vaste volgorde van activiteiten			x	
• Korte activiteiten	x			
• Leerkracht beheerst de termen en structuren uit de methodiek		x		
• Leerkracht steekt in op relatie met de kinderen	x			
• Leerkracht spreekt de kinderen aan op hun competenties	x			
• Leerkracht motiveert de kinderen bij het proces	x			

Aantekeningen:

Kijkwijzer leerkrachtgedrag niet klankzuivere periode:

Leerkracht 2 eind

	Ja	Soms	Nee	Opmerkingen
Dagelijkse terugblik:				
• De leerkracht herhaalt de voorgaande stof		x		
• Leerkracht haalt voorkennis op voor de nieuwe stof		x		
Presentatie:				
• Leerkracht hanteert een frontale opstelling	x			
• De leerkracht geeft het lesdoel aan		x		
• Leerkracht doorloopt het denkproces hardop / stap voor stap voordoen		x		
Begeleide inoefening:				
• Leerkracht begeleidt de kinderen duidelijk bij het oefenen	x			
• Leerkracht vraagt na of de kinderen het snappen	x			
• Leerkracht differentieert naar behoefte van de leerlingen	x			
• Leerkracht observeert de kinderen tijdens de instructie	x			
Lezen:				
• Het klankenschema hangt zichtbaar op	x			
• Er wordt geoefend met voor-koor-zelf lezen	x			
• Er wordt geoefend met het zingend lezen van zichtbare woorden		x		
Spellen:				
• Leerkracht maakt gebruik van hakkaarten	x			
• Aangeboden categoriekaarten hangen zichtbaar op	x			
• Categoriekaarten die wél met lezen aan bod kwamen maar nog niet bij spelling, hangen in de klas (b.v. lopen)			x	
• Leerkracht verwoordt hardop telkens de regel van de categorie	x			
• Kaartjes worden omgedraaid bij een dictee			x	
Dagelijks automatiseren spelling:				
• Auditieve analyse	x			
• Herhaling van eerdere categorieën spelling	x			
• Nieuwe categorie spelling			x	
• Woord schrijven (dictee)	x			
• Samen nakijken dictee	x			
Dagelijks automatiseren lezen:				
• Herhaling diverse onderdelen + voorgaande letters/woorden	x			
• Nieuwe categorie lezen	x			
• Woorden lezen	x			
• Klankvoeten	x			
• Tekst / boeken lezen	x			

• Race-lezen			x	
	Ja	Soms	Nee	Opmerkingen
Algemeen:				
• Vaste volgorde van activiteiten			x	
• Korte activiteiten	x			
• Leerkracht beheerst de termen en structuren uit de methodiek		x		
• Leerkracht steekt in op relatie met de kinderen	x			
• Leerkracht spreekt de kinderen aan op hun competenties	x			
• Leerkracht motiveert de kinderen bij het proces	x			

Aantekeningen:

Kijkwijzer leerkrachtgedrag niet klankzuivere periode:

Leerkracht 3 eind

	Ja	Soms	Nee	Opmerkingen
Dagelijkse terugblik:				
• De leerkracht herhaalt de voorgaande stof		x		vanuit de meth
• Leerkracht haalt voorkennis op voor de nieuwe stof		x		Vanuit de meth
Presentatie:				
• Leerkracht hanteert een frontale opstelling	x			
• De leerkracht geeft het lesdoel aan	x			
• Leerkracht doorloopt het denkproces hardop / stap voor stap voordoen		x		
Begeleide inoefening:				
• Leerkracht begeleidt de kinderen duidelijk bij het oefenen		x		
• Leerkracht vraagt na of de kinderen het snappen	x			
• Leerkracht differentieert naar behoefte van de leerlingen	x			
• Leerkracht observeert de kinderen tijdens de instructie	x			
Lezen:				
• Het klankenschema hangt zichtbaar op	x			
• Er wordt geoefend met voor-koor-zelf lezen		x		
• Er wordt geoefend met het zingend lezen van zichtbare woorden	x			
Spellen:				
• Leerkracht maakt gebruik van hakkaarten	x			
• Aangeboden categoriekaarten hangen zichtbaar op	x			
• Categoriekaarten die wél met lezen aan bod kwamen maar nog niet bij spelling, hangen in de klas (b.v. lopen)		x		
• Leerkracht verwoordt hardop telkens de regel van de categorie	x			
• Kaartjes worden omgedraaid bij een dictee	x			
Dagelijks automatiseren spelling:				
• Auditieve analyse		x		
• Herhaling van eerdere categorieën spelling		x		
• Nieuwe categorie spelling		x		
• Woord schrijven (dictee)		x		
• Samen nakijken dictee	x			
Dagelijks automatiseren lezen:				
• Herhaling diverse onderdelen + voorgaande letters/woorden	x			
• Nieuwe categorie lezen		x		
• Woorden lezen		x		
• Klankvoeten		x		
• Tekst / boeken lezen		x		

• Race-lezen			x	
	Ja	Soms	Nee	Opmerkingen
Algemeen:				
• Vaste volgorde van activiteiten		x		
• Korte activiteiten	x			
• Leerkracht beheerst de termen en structuren uit de methodiek			x	
• Leerkracht steekt in op relatie met de kinderen	x			
• Leerkracht spreekt de kinderen aan op hun competenties	x			
• Leerkracht motiveert de kinderen bij het proces	x			

Aantekeningen:

Kijkwijzer leerkrachtgedrag niet klankzuivere periode:

Leerkracht 4 eind

	Ja	Soms	Nee	Opmerkingen
Dagelijkse terugblik:				
• De leerkracht herhaalt de voorgaande stof		x		
• Leerkracht haalt voorkennis op voor de nieuwe stof		x		
Presentatie:				
• Leerkracht hanteert een frontale opstelling	x			
• De leerkracht geeft het lesdoel aan		x		
• Leerkracht doorloopt het denkproces hardop / stap voor stap voordoen		x		
Begeleide inoefening:				
• Leerkracht begeleidt de kinderen duidelijk bij het oefenen	x			
• Leerkracht vraagt na of de kinderen het snappen	x			
• Leerkracht differentieert naar behoefte van de leerlingen	x			
• Leerkracht observeert de kinderen tijdens de instructie	x			
Lezen:				
• Het klankenschema hangt zichtbaar op	x			
• Er wordt geoefend met voor-koor-zelf lezen	x			
• Er wordt geoefend met het zingend lezen van zichtbare woorden	x			
Spellen:				
• Leerkracht maakt gebruik van hakkaarten	x			
• Aangeboden categoriekaarten hangen zichtbaar op	x			
• Categoriekaarten die wél met lezen aan bod kwamen maar nog niet bij spelling, hangen in de klas (b.v. lopen)			x	
• Leerkracht verwoordt hardop telkens de regel van de categorie	x			
• Kaartjes worden omgedraaid bij een dictee	x			
Dagelijks automatiseren spelling:				
• Auditieve analyse	x			
• Herhaling van eerdere categorieën spelling	x			
• Nieuwe categorie spelling	x			
• Woord schrijven (dictee)	x			
• Samen nakijken dictee	x			
Dagelijks automatiseren lezen:				
• Herhaling diverse onderdelen + voorgaande letters/woorden	x			
• Nieuwe categorie lezen	x			
• Woorden lezen		x		
• Klankvoeten		x		
• Tekst / boeken lezen	x			

• Race-lezen		x		
	Ja	Soms	Nee	Opmerkingen
Algemeen:				
• Vaste volgorde van activiteiten			x	
• Korte activiteiten	x			
• Leerkracht beheerst de termen en structuren uit de methodiek		x		
• Leerkracht steekt in op relatie met de kinderen	x			
• Leerkracht spreekt de kinderen aan op hun competenties	x			
• Leerkracht motiveert de kinderen bij het proces	x			

Aantekeningen: